פרייז 25 גראשען XIV-טער יאָהרגאַנג „Opłata pocztowa uiszczona gotówką" „Radomer-Kielcer Leben" 5 (650) היינט 10 זייטען

Radom, dnia 29 Stycznia 1937 r.
ראָדאָם, פרייטאָג י"ז שבט תרצ"ז
טעלעפאָן פון רעדאַקציע 15 - 18

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

פאַראַווע פאַרבערײַ
און כעמישע פּראַלניע
A.
HEMPEL
פאַבריק און צענטראַלע אַלטע שטאָדט 7
פיליעס:
זשעראמסקי 1
זשעראמסקי 21
זשעראמסקי 59
טראַוגוטטא 11
קעלנער צו וואַשען צו 15 גר.

DR.
Ł. ROZENBLUM
akuszerja i choroby kobiece
przyjmuje od 10 do 12 rano
i od 4 do 7 wiecz.
ul. Zeromskiego 5 tel. 16 - 30

Dr. S. HERTZ
przeprowadza się
z Żeromskiego 2
na MLECZNĄ 4
Przyjmuje od godz. 8 — 10 rano i od 4 — 8 wiecz. TEL. 13-90

קאנקורס.

דערמיט זענען מיר מודיע אלע סטאלארעס דאָס שבת דעם 30 קומט פאָר

א עפענטליכער קאנקורס

אויף מאכען רעקלאַמע-שענקעלטך — אין אייגענעם לאָקאַל.

באַקענען זיך מיט די פרטים פון דער פאַראָרדנונג קען מען טעגליך אין סעקרעטאַריאַט. אָפערטען ווערן אָנגענומען אמשפעטסטען ביז שבת 6[30] אָוו.

צענטראַלער דעטאַליסטען און קלײַנהענדלער-פארבאַנד
אין ראָדאָם זשעראמסקי 21.

אויפפאָדערונג.

איך פאָדער אייך אויף ה' **שמשון גוטמאַן** אז איהר זאָלט מקיים זיין דעם פסק פון עהרען-געריכט, וואָס איז פאָרגעקומען ביי די ה"ה **בנימין הורוויץ** און **יעקב אָסוב.**

איך פאָדער פון אייך, איהר זאָלט אויספיהרען דעם פסק אין משך פון 8 טעג. אין געגענפאַל, וועל איך אייך צו ציהען צו געריכטליכע פעראַנטוואָרטליכקייט.

ישעי' מענדעל ראוזענבלאַט.

שבת דעם 30 ה. מ. 7 א זייגער אָוו.
קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל טראַוגוטטאַ 55

יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג

מיט דער באַטייליגונג פון פרעזידיום-מיטגליד פון צ. ק.

ח' אדוו. באָריס אלאמיצקי
פון ווארשא

קאָמיטעט פון דער אלגעמיינער ציוניסטישער אָרג.
אין ראדאם

Jedynie **IDEAL JAWA**
z DZWONKIEM
jest prawdziwą opatentowaną domieszką do kawy z aromatem czekoladowym.

ווילט איהר האָבען קלאָרע, זויבערע וועש, נײַע גאַרדעראָבעס, שנײַ-ווײַסע פאָרהאַנגען,
גיעט נאָר צו וואַשען און פאַרבען אין דער באַקאַנטער
כעמישער פאַרבערײַ און פּראַלניע פון דער ערשטקלאַסיגער פירמע

A. HEMPEL

Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje Zeromskiego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11

ווער ס'האָט זיך ניט איבערצייגט זאָל פּרובען און וועט זיין ענטציקט
פון דער שענער, עסטעטישער און פאַכמענישער ארבייט.
ביליגע פרייזען! פינקטליכע אויספיהרונג
סאָלידע בעהאַנדלונג קומט און איבערצייגט אייך
צענטראַלע: אַלטע שטאָדט 7 אָפיצ. טעל. 70 - 19
פיליעס: זשעראמסקי 1, טראַוגוטטא 11
זשעראמסקי 21, זשעראַמסקי 59.

נאָטיצען

נישט ערליכע קאנקורענץ און לאָקאטאָרען-שוץ.

די שטרענגע געזעצן פאר טרייבען נישט ערליכע קאָנקורענץ, ווערען אויף פאָלגענדען אופן מאָטיווירט:

דער קרייז קליענטען וואָס אנ׳אונטערנעמער דעראָבערט זיך אין משך פון זיין געשעפטליכער טעטיגקייט דאַרף אנערקענט ווערען פאר א בעשטאנדטייל פון זיין אויסשליסליכען אייגענטום. ממילא, מוז יעדער פרוב ארייננצודרינגען אין דער ספערע פון אימיצענס קליענטעל דורך נישט געוויסענהאפטער קאָנקורענץ אפילו נישט בכיוונדיג, קוואליפיצירט ווערען ווי א צואייגנונג אין א געוויסער מאָס פון פרעמדען אייגענטום.

כאראקטעריסטיש איז דער אומשטאנד אז לויט דער פראנצויזישער געזעצגעבונג וועגען נישט עהרליכע קאָנקורענץ בעציהט זיך די דערמאָנטע אונבעריהרליכקייט אויך צום לאָקאָל, אין וועלכן די געגעבענע אונטערנעהמונג געפינט זיך, אזוי, אז קוים ווערט אומבערעכטיגט געקינדיגט א לאָקאטאָר דער דינג-אָבמאַך אָדער ער איז אליין געצוואונגען צוליב דער געפאָדערטער פון איהם הויכער הוספה צו קינדיגען דעם לאָקאָל, האָט ער דעכט ארויסצוסרעטען געגען ווירט מיט א תביעה וועגען אנ׳ענטשעדיגונג.

פיל אזעלכע פראָצעסען קומען פאָר אין די פראנצויזישע געריכטען און כמעט אין אלע בעגרינדעטע פאלען ווערט די בע׳עוולה׳טע לאָקאטאָרען צוגע׳משפט בעדייטענדע געלד-ענטשעדיגונגען. דער דאָזיגער אומשטאנד בעוועגט טאקע די ווירטסלייט צו זיין צוריקגעהאלטענער מיט׳ן קינדיגען די דינג-אָבמאַכען מיט זייערע געשעפט-לאָקאטאָרען.

מיט׳ן ארויסנעמען די האנדעלס-לאָקאלען פון לאָקאטאָרען-שוץ, איז ביי אונז לעצטענס ענטשטאנען אין די בעציהונגען צווישען די ווירטסלייט און זייערע געשעפט׳ס-לאָקאטאָרען אנ׳אכת׳ער ווילקיר. מאסענווייז ווערען געקינדיגט די אָפּמאַכען אזעלכע לאָקאטאָרען, און מ׳פערלאנגט פון זיי אונגעהויערע הוספות וועלכע מוזען ענדליך דערפיהרען צום אונטערגאנג פון די עקזיסטירענדע אונטערנעהמונגען.

אין שייכות מיט אָט דער דאָזיגער זאַכלאַגע איז טאקע כדאי אויפמערקזאם צו מאַכען די שוצלאָזע געשעפט׳ס-לאָקאטאָרען-מאסע אויף די אנגעוויזענע אין פראנקרייך פערפליכטענדע בעשטימונגען וועגען נישט עהרליכער קאָנקורענץ.

די זעלבע בעשטימונגען דארפען בעקומען אנ׳אנווענדונג אין אונזערע רעכטליכע פערהעלטענישען. דער אומשטאנד אז די געקינדיגטע געשעפט׳ס-לאָקאטאָרען וועלען קענען מאהנען א הויכע ענטשעדיגונג פאר דער אנגעוואוירענער קליענטעל אין צוזאמענהאנג מיט׳ן מוזן פערלאזען דעם פערנומענעם געשעפט׳ס-לאָקאָל, וואָלט דאן זיכער ביי פיל ווירטסלייט געהאמעוועט דעם אימפעט ווילקירליך אויסצונוצען די „קאָניונקטור" און צו טרייבען שפעקולאציע אויף די עגזיסטענצען פון זייערע לאָקאטאָרען.

י. א.

סאציאליסטישע פראקציע פון קהלה-ראט ווענדעט זיך

צו דער היינטיגער גמינע וועגען טיילען סוילען דער ארימער יוד. בעפעלקערונג.

זונטאג אָוונד, נאכדעם ווי ס׳איז נישט צושטאנד געקומען די קאָנסטיטואירונג פון דער נייער קהלה-פערוואלטונג (אויספיהרליכער יועגען דעם אויף א צווייט אָרט) האָט זיך די סאָציאַליסטישע פראקציע אין די פערזאָנען פון די ה״ה ז. צימבאליסט, קירשענבלאַט, צימערמאַנט און פייגענבוים — געווענדעט צו דער היינטיגער גמינע-פערוואלטונג זי זאָל וואָס שנעלער רעאליזירען א קויהלען-אַקציע פאר דער אָרימער יודישער בעפעלקערונג אין ראדאם. די מאָטיווען, וואָס די סאָציאַליסטישע דאזרעס האָבען אָנגעגעבען, זענען געווען גאַנץ פערשטענדליכע און פשוט עלעמענטאַרע: די גרויסע פרעסט, וואָס בושעווען מיט א בעזונדערע קראפט היינטיגען ווינטער און די גרויס נויט און קעלט וואָס הערשט ביים אַרבייטער-קלאַס און אין פיעל שטובען פון דער אונבעמיטעלטער און אָרימער יודישער בעפעלקערונג.

די אינטערווענץ פון די סאָציאַליסטישע פרנסים האָט אָנגעטראָפען אויף פערשטענדיש ביי דער צייטווייליגער פערוואלטונג, אין נאָמען פון וועלכער די דאזרעס יונה גאָלדבערג און ש. ח. בערקאָוויטש האָבען צוגעזאָגט די דאָזיגע ברענענדיגע פראגע צושטעלען אויפן טאָג-אָרדנונג, אויף איינער פון די נאָהנסטע זיצונגען. זיי האָבען דערביי פערשפּראָכען, אז די גמינע וועט וואהרשיינליך אויף דעם צוועק אסיגנירען 4000 זל.

ווי אזוי די אקציע זאָל אָרגאניזירט ווערען, צי ביי דער מיטהילף פון דער „עזרה", וועלכע בעזיצט שוין א גענויע עווידענץ פון אלע נויטבעדערפטיגע אָדער די גמינע אליין וועט דאס דורכזעצען — וועגען דעם איז נאָך נישט בעשלאָסען געוואָרען.

ווער קען בעקומען לעגיטימאציעס צו בעשעפטיגן לערן-יונגלעך?

דעם פעראייניגטער קאָמיטעט פאר די ענינים פון יודישער מלאכה קלערט אויף:

היות ווי אויך איצט קען מען זיך נאָך בעמיהען וועגען ארויסבעקומען לעגיטימאציעס וואָס גיבען א רעכט צו שליסען אָבמאַכען מיט לערן-יונגלעך, דארפען אלע נישט דיפלאָמירטע האנדווערקער, וואָס האָבען אין יאָהר 1927 געפיהרט א ווארשטאַט, ארויסבעקומען אזעלכע בעשטעטיגונגען פון די מאגיסטראטען, גמינע אמטען, אָדער צעכען און ווענדען זיך מיט א ביטע צו דער געהעריגער האנדווערקער-קאמער וועגען צושיקען זיי אנ׳ענטשפרעכענדע לעגיטימאציע.

דערביי מאכט דער פעראייניגטער קאָמיטעט אויפמערקזאם, אז די דאָזיגע לעגיטימאציע גיט נישט בלויז א רעכט אנצונעמען און שליסען אָבמאַכען מיט יוגענדליכע, נאר אין פאל, ווען מען וויל צוטרעטען צום מייסטער-עגזאמען, בעפרייט אויך די דאָזיגע לעגיטימאציע פון צושטעלן א געזעלן-דיפלאָם, אָדער א צייגניש פון א פאך-דערגענצונגס-שול וואָס ווערט געוועהנליך געפאָדערט ביים ביילעגען דעם עגזאמען אלס דיפלאָמירטער מייסטער.

עס איז דעריבער דער ח״ב פון אלע דערצו בערעכטיגטע האנדווערקער נישט אָבצולייגען דאס ארויסנעמען די געהעריגע לעגיטימאציעס.

אלע נויטיגע אינפאָרמאציעס ערטיילט דער פעראייניגטער קאָמיטעט פאר די ענינים פון יודישער מלאכה אין ווארשא (קעניג אלבערט גאס 8) און די לאָקאלע קאָמיטעטען אויף דער פראָווינץ.

וואָיעוואָדזטווא-קאָמיטעט געגען ליקווידירען די קיעלצער וואָיעוואָדזטווא.

אונטער׳ן פאָרזיץ פון קיעלצער שטאָט פרעזידענט ה׳ אַרטווינסקי, איז היינטיגע וואָך פאָרגעקומען אין זאַהל פון שטאָט-ראט א גרעסערע פערזאמלונג פון קריסטליכע און יודישע אָרגאניזאציעס וועגן אויסיועלען א וואָיעוואָדזטווא-קאָמיטעט, וועלכער זאָל געגענווירקן דעם פראָיעקט פון ליקווידירען דעם קיעלצער וואָיעוואָדסכווא.

נאָך א קורצער דיסקוסיע איז אויסגעוועהלט געוואָרען א צייטווייליגער קאָמיטעט, וועלכער וועט זיך פארשטענדיגען מיט די טעריטאָריאלע און ווירטשאפטליכע זעלבסט-פערוואלטונגען און אָרגאניזאציעס פון דער קיעלצער וואָיעוואָדסטווא. ס׳ועט געשאַפען ווערען א פעראייניגטער וואָיעוואָדסטווא-קאָמיטעט, וועלכער וועט זיך פעראינטערעסירען מיט דער פראגע פון ליקווידירען די וואָיעוואָדסטווא.

אלס פרעזעס פון צייטווייליגען קאָמיטעט איז אויסגעוועהלט געוואָרען דער קיעלצער שטאָט-פרעזידענט אַרטווינסקי. צום צייטווייליגען קאָמיטעט געהערט אויך דער פרעזעס פון קהלה-ראט ה׳ פיאָטרקאָווסקי.

די ערשטע זיצונג פון קאָמיטעט איז פאָרגעקומען נעכטען, דאָנערשטאָג, 1 א זייגער מיטאָג, אין גאבינעט פון פרעזידענט אַרטווינסקי.

ביליגער קרעדיט פאר דעטאליסטען

מעמאריאל פון יוד. דעטאליסטען-פערבאנד צום האנדעלס-מיניסטעריום.

דער צענטראלער פערבאנד פון די דעטאליסטען האָט די טעג איבערגעגעבען דעם האנדעלס-מיניסטעריום א מעמאָריאל וועגען דער סיטואציע פון די דעטאַל-סוחרים און דראָבנע קרעמער.

אין מעמאָריאל ווערט אויפגעוויזען, אז די קויפס-קראפט פון דער שטאָדטישער בעפעלקערונג איז געוואָרן קלענער. צוליב דעם, וואָס די דעטאליסטען געניסען נישט פון קיין שום קרעדיט, איז זייער סיטואציע געוואָרען זעהר קריטיש. עס ווערט כסדר גרעסער די קאָנקורענץ פון הורט-האנדעל, וועלכער פערקויפט אויך אין איינצעל צו קאָנסומענטען.

אין יאָהר 1936 זענען די אומזאצען אין האנדעל געוואָרען קלענער מיט 15 ביז 25 פראָצענט. צוליב דעם איז געוואָרען גרעסער די צאָהל באנקראטען און פראָטעסטירטע וועקסלען אין די בראנזשעס פון טריקאָטאַזש, זאָקען, קאָנפעקציע, לעדער, גאלאנטעריע. הויפטזעכליך איז דערין שולדיג די באָיקאָט-אַקציע געגען יודישע סוחרים, וואָס איז ספעציעל פיהלבאר אין קאָנגרעס פוילן, אין פויזנער קאנט און פאָמערן.

דער דוחק אין ביליגען קרעדיט ערלויבט נישט די סוחרים צו דערהאלטען דעם האנדעל אויף א געהעריגער נוטער שטופע. עס פעהלט געלד דעמאָלט ווען מען דאַרף איינקויפען סחורה.

אין דער שפייז און קאָלאָניאַל-בראנזשע זענען די אומזאצען קלענער געוואָרען מיט 15—20 פראָצענט. די סוחרים פון דער בראנזשע האָבען בעזונדערס אויסצושטעהן פון די אדמיניסטראטיווע שטראָפען.

די מאנופאקטור-סוחרים ליידען פון דער קאָנקורענץ פון די פאבריקס קראָמען וואָס ווערען איבעראל געעפענט.

אין דער קאָנפעקציע און בעקליידונג בראנזשע זענען די אומזאצען קלענער געוואָרען מיט 30 פראָצ. צוליב דער רעדוקציע פון די פענסיעס.

די סוחרים ווייזען אָן אויף דער דרינגענדער נויטיגקייט צו ערטיילען ביליגען געלד-קרעדיט און צו בעזייטיגען די סיבות, וואָס רופען ארויס באָיקאָט.

טעלעפאָן 15-18 פון רעדאקציע

א יודיש יונגעל א שיך־פוצער — א מיניסטער אין קאַנאַדע.

(א בריוו פון מאנטרעאל)

די יודען אין קאנאדע שטאָלצירען איצט: סארהאן אַ יוד, א מיניסטער, אין קאנאדע, אין דער פּראָווינץ אנטעריא, וואו די גרעסטע שטאָט איז טאָראָנטאָ. צום ערשטען מאָהל אין דער געשיכטע פון קאנאדאַ איז א יוד א מיניסטער. און דערביי איז ער נאָך א זוהן פון אַ עמיגראנט...

דער ערשטער יודישער מיניסטער אין קאַנאַדאַ, דוד קראָל, איז זעהר א אינטערעסאַנטע פערזענליכקייט. ער איז אינגאַנצען אלט 36 יאָהר און האָט שוין דורכגעמאַכט זייער א פארבענרייכע קאַריערע.

ער איז געבאָרען אין מאָסקווע ביי אַ פאָטער א פי־הענדלער, וואָס פלעגט ארומפאָהרען אויף מערק און גרויסע ירידים. און משמעות, ער האָט קיין גרויסע גליקען נישט געמאַכט. ווען דוד קראָל איז נאָך געווען אַלט 4 יאָהר, האָבען די עלטערן ארויסגעוואנדערט קיין קאַנאַדע און זיך בעזעצט אין ווינדזאָר.

זעלבסטפערשטענדליך, איז די ערשטע אויפגאַבע פון די עלטערן געווען אריינצוגעבען זייער קליינעם יונגעל אין דער פאָלקס־שול. שפּעטער איז קראָל אַריין אין היי־סקול, אויך אין ווינדזאָר. שפּעטער האָט ער אין טאָראָנטאָ בעקומען דעם דיפּלאָם אַלס אַדוואָקאַט, אין דעם יאָהר 1925.

מיט 2 יאָהר שפּעטער איז קראָל געוואָרען דער בעל הבית פון אַ אייגענעם אַדוואָקאַטען־ביוראָ. אַזוי אַרום איז ער אָפּיציעל אין דער יודישער פּראָפעסיע אַרום 10 יאָהר.

זינט דעם יאהר 1925 האָט קראָל גענומען אַרויסווייזען א בעזונדערע נייגונג צו פּאָליטיק. ער איז אַריינגעטרעטען אין דער ליבעראַלער פּאַרטיי, אַלס מיטגליד און האָט גלייך גענומען אַרויסווייזען גרויסע פעהיגקייטען אַלס מיטגליד פון דער אָרגאַניזאַציע און הויפּטזעכליך אַלס יונגער אַדוואָקאַט.

נאָך די ערשטע 5 יאָהר פון זיין פּראַקטיק איז שוין זיין נאָמען געווען בעליבט און בעקאַנט צווישען די ברייטסטע שיכטען פון דער גאַנצער אָנטעריער פּראָווינץ. עס איז דעריבער נישט געווען קיין צופאַל וואָס אין יאָהר 1920 ווען קראָל איז נאָך נישט געווען קיין פולע 30 יאָהר אַלט, איז ער געוואָרען דער קאַנדידאַט פאַר בירגערמייסטער פון ווינדזאָר.

עס איז איבעריג אַרויסצוּווייזען א בעוואונדערונג אין שטאָדט, וואָס האָט פערמאָגט איבער 60 טויזענד מענשען און דערביי נאָך אַ 12 הונדערט יודען האָט דאָך דוד קראָל בעקומען אַ גרויסע מאַיאָריטעט איבער אַלע אַנדערע 5 קאַנדידאַטען, וואָס זענען געגען איהם געווען און איז אויסגעוויילט געוואָרען.

אָבער קראָל האָט ניט געפונען קיין צו גרויסע בעפרידיגונג אין דעם באַגרעניצטען פעלד פון אַ בירגערמייסטער.

ער האָט געהאַט גרויס אַמביציע צו ווערען א העכערער בעאַמטער, כדי צו קאָנען מעהר ענטוויקלען און אַרויסווייזען זיינע פעהיגקייטען. די ליבעראַלע פּאַרטיי האָט דאָס אַנערקענט און האָט איהם געגעבען דעם מאַנדאַט צו פיגורירען אַלס קאַנדידאַט צו דעם פּאַרלאַמענט.

דוד קראָל האָט נאָך מיט אַ גרעסערן ערפאָלג געזיגט אין די דאָזיגע וואַהלן און האָט בעקומען די גרעסטע מאַיאָריטעט אין דער פּראָווינץ.

ערשט דאַן האָט מען גענוג אָפּגעשאַצט די גרויסע סימפּאַטיע, וואָס דוד קראָל געניסט צווישען אַלע קרייזען פון דער באַפעלקערונג. דער ניי־ערוויילטער פּרעמיער מיטשעל פ. העפּבורען האָט זיך געמוזט רעכענען מיט דער דאָזיגער גרויסער אַכטונג און אַלעמענס צופרידענהייט און האָט אַריינגענומען דוד קראָלען אין זיין נייעם קאַבינעט. אַלס געוועזענער בירגערמייסטער פון ווינדזאָר און אַלס קאָמפּעטענטער מעהרסטענס אין פראַגען פון געזעלשאַפטליכער שוץ האָט דוד קראָל באַקומען דעם פּאָרטפעל פון מיניסטער פאַר געזעלשאַפטליכער שוץ.

ניט קוקענדיג אויף דעם, וואָס ער איז געווען בכלל דער יונגסטער אין קאַבינעט, האָט ער דאָך פון ערשטען טאָג אָן אָנגעהויבען אַרויסווייזען זיינע גלענצענדע פעהיגקייטען אַלס אַן אַדמיניסטראַטאָר און גלייך געוואונען אַלעמענס אַנערקענונג.

עס איז אינטערעסאַנט דאָ איבערצוגעבען א קליינעם עפּיזאָד פון זיין נייעם מיניסטער־אַמט.

צוּמאָרגענס נאָכדעם ווי קראָל איז איינגעשוואוירען געוואָרען אין זיין אַמט איז ער 8 אַזייגער אין דער פריה ערשינען אין זיין ביוראָ אין מיניסטעריום. דער אויפזעהער, וועלכער האָט נאָך געהאַלטען אין מיטען רייניגען די צימערן, האָט עפּעס דערזעהען אַן אומבעקאַנטען מענטש אַזוי פריה און ער האָט איהם אָהן ווייטערע צערעמאָניעס געבעטען אַרויסגיין פון דאָרט... ביז וואַנען קרול האָט איהם ערקלערט, אַז ער איז דער נייער מיניסטער און דער אויפזעהער האָט זיך געבעטען געדאַרפט אַנטשולדיגען פאַר איהם...

דער דאָזיגער אין גרונט קליינער עפּיזאָד ווייזט אָבער, אַז דוד קראָל, ניט קוקענדיג אויף זיין הויכען אַמט, איז אַ מאַן פון אַרבעט און טעטיגקייט. ער האָט ליב צו טאָן זיין אַרבעט בשלמות.

דוד קראָל איז געוואָרען אַ צענטראַלע פיגור אין קאַנאַדער יודענטום. ער האָט פאַר דער פערהעלטניסמעסיג קורצער צייט פון זיין מיניסטער־אַמט שוין באַוויזען אויפצוטאָן זייער פיל.

דוד קראָל איז א שיינער טיפּ יוד בכלל. ער איז שוין פאַר היפּשע עטליכע יאָהר אַ מיטגליד פון „בני־ברית". ער איז אויך וויצע־עהרען־פּרעזעס פון ציוניסטישען ראַט אין קאַנאַדע.

דוד קראָל האָט אָבער דורכגעמאַכט זייער א שווערען וועג ביז זיין פּאָליטישער קאַריערע, הגם ער איז פאַרהעלטניסמעסיג נאָך גענוג יונג. אָבער דאָך האָט ער דאָס אַלץ ניט לייכט דערוואָרבען.

ער האָט אָנגעהויבען פון א צייטונגס פאַרקויפער בייטאָג און א סטודענט ביינאַכט. אין די וואָכען, ווען צייטונגען זענען שוואַך געגאַנגען און צום לעבען האָט מען **געמוזט** האָבען האָט **דוד קראָל**, דער איצטיגער מיניסטער, זיך פאַרנומען מיט פּוצען שיך אין די גאַסען. ער אַליין דערציילט עס היינט מיט פרייד און איז שטאָלץ אויף זיין פאַרגאַנגענהייט, וועלכע איז געווען א וועג פול מיט שטיינער און דערנער.

מ. גינזבורג.

וואס וויל מען פון שפּאַניש־מאַראָקאָ.

פון אונזער ספּעציעלען פּראַגער קאָרעספּאָנדענט.

אין דער לעצטער צייט האָט מען זיך שטאַרק אָנגעהויבען רעש'ען מיט שפּאַניש־מאַראָקאָ. יעדער וואָלט עס געוואָלט בעקומען פאַר זיך און יעדער רעכענט דערמיט, אַז דאָרט וואו צוויי שלאָגען זיך, געווינט דער דריטער...

מאַראָקאָ ווערט אייגענטליך פאַרוואַלטעט פון פראַנקרייך און פון שפּאַניע. בשעת אָבער דאָס פראַנצויזישע מאַראָקאָ נעמט אַרום אַ שטח פון 420 טויזענד קוואַדראַט קילאָמעטער, האָט שפּאַניש־מאַראָקאָ אינגאַנצען די גרויס פון 28.213 קוואַדראַט קילאָמעטער. דערפון איז אַ גרויסער טייל מדבריות, אין וועלכע שפּאַניע האָט געגרינדעט קאָלאָניעס פאַר שווערע פאַרברעכערס, וואָס געהען דאָרט אין אַ קורצער צייט צו גרונד.

פון דעסטוועגען זענען אויף דעם קליינעם שטח פון שפּאַניש־מאַראָקאָ פאַרהאַנען ערד־פּראָדוקטען, וואָס זענען ווערט אַ הון רוב.

מיט עטליכע יאָהר צוריק האָט שפּאַניש־מאַראָקאָ אויסגעשטעלט אויפ'ן פּראַגער־יריד וואָס דאָס לאַנד ברענגט אַרויס.

דאָס וויכטיגסטע איז דאָרט פאָספאַט, אַ פּראָדוקט, וועלכעס מ'באַנוצט אין דער גאַנצער וועלט פאַר דער לאַנדווירטשאַפט און פאַר פולע אינדוסטריען. דאָרט אין שפּאַניש־מאַראָקאָ געפינט זיך דאָס בעסטע פאָספאַט פון דער גאַנצער וועלט. עס באַדעקט דאָרט אַ שטח פון צוויי־טויזענד קוואַדראַט קילאָמעטער און ס'איז פאַרהאַנען דאָרט אַזוי פיל פון דעם מינעראַל, אַז ס'קען קלעקען אויף הונדערטער יאָהרען פאַר דער גאַנצער וועלט.

זייט'ן יאָהר 1920 באַשעפטיגט זיך אַ פראַנצויזישע געזעלשאַפט מיט'ן אויספיהרען דאָס פאָספאַט און צאָלט יעדעס יאָהר דער שפּאַנישער רעגירונג ניט ווייניגער ווי פופציג מיליאָן פראַנק פאַר דער דאָזיגער רעכט.

אין גאַנץ גרויסע מענגען געפונט מען אין שפּאַניש מאַראָקאָ אויך קוילען. א בעלגישע געזעלשאַפט האָט באַקומען דאָס רעכט דערויף און ברענגט אַרויס אַזוי פיל קוילען, אַז קודם כל ווערט דערמיט געדעקט דער גאַנצער קוילען פאַרברויך פון שפּאַניע, דערנאָך פון בעלגיע און חוץ לזה קאָנקורירט מען מיט מאַראָקאַנישע קוילען אויף דער גאַנצער וועלט.

פאַכלייט זאָגען, אַז מ'קען פון דאָרט גראָבען אַזוי פיל קוילען, אַז מ'זאָל קענען דערמיט פאַרזאָרגען האַלב אייראָפּע.

מיט ערך פופצעהן יאָהר צוריק האָט מען דאָרט געפונען אויך נאַפט. יעדען טאָג האָט מען אַרויסגעפיהרט פון שפּאַניש־מאַראָקאָ 25 וואַגאָן נאַפט. דערנאָך איז אין די נאַפט־גרובען אויסגעבראָכען אַ שריפה, וואָס האָט אַ תל געמאַכט פון די גרובען. און די פראַנצויזישע געזעלשאַפט, וואָס האָט געזוכט דעם נאַפט, האָט נישט געהאַט קיין געלד צו מאַכען נייע פּריוּוען, איז דאָס גאַנצע שטעהן געבליבען. היינט פיהרט די שפּאַנישע רעגירונג אַליין די גרובען און ברענגט אַרויס אַזוי פיל נאַפט, וויפיעל זי בענויטיגט פאַר'ן אייגענעם לאַנד גופא.

אין שפּאַניש־מאַראָקאָ זענען פאַרהאַנען פיל מעטאַלען. אָבער ביז היינט האָט מען פון דאָרט אַרויסגעפיהרט בלויז אייזען, וועלכעס איז דאָרט פאַרהאַנען אין גאָר אַ בעזונדערער קוואַליטעט. אַלע אַנדערע מעטאַלען געפונען זיך אין אַזעלכע קליינע מענגען, אַז ס'לוינט נישט דאָס זוכען.

אין קליינע מענגען האָט מען אויך געפונען מאַנגאַן, צינק, בליי און קופּער אָבער די דאָזיגע גרובען זענען אַזוי ווייט פון אַ באַהן אָדער פון דעם ים, אַז ס'איז נישט מעגליך מ'זאָל זיי קענען אַרויספיהרען.

מיט יאָהרען צוריק האָבען די דאָרטיגע סולטאַנען דאָרט אויך געפונען גאָלד און זילבער, אָבער מ'רעכענט אַז זיי האָבען שוין פון דאָרט אַרויסגענומען וואָס ס'האָט זיך נור געפינען. ווען עס טרעפט זיך היינט אפילו אַ געזעלשאַפט, וואָס זאָל וועלען איצט ווידער זוכען גאָלד אָדער זילבער, ווערט זיך זיכער נישט לוינען די אַרבייט.

און די לעצטע יאָהרען האָט מען דאָרט אויך געפונען זאַלץ, שוועבעל, גיפּס און מאַרמאָר. א שוועדישע געזעלשאַפט האָט בעקומען די קאָנצעסיע די דאָזיגע מינעראַלען צו זוכען און אַרויסצופיהרען. ביז היינט איז אָבער ניט בעקאַנט געוואָרען, אויב דאָס זוכען האָט זיך געלוינט און אויב די געזעלשאַפט זוכט ווייטער.

אַזוי פיל איז זיכער, אַז צוליב דעם דאָרטיגען פאָספאַט און צוליב די קוילען און אַביסעל אויך צוליב דעם דאָרטיגען אייזען, איז איצט געוואָרען די בהלה איבער שפּאַניש־מאַראָקאָ.

פּראַג. **ד"ר לאַגשטיין.**

באַקומען אויסצייכנונגען און א גאָלדענעם מעדאַל אויף די אויסשטעלונגען אין די גרעסטע שטעט פון שטעט פון אייראָפּע און אין תל אביב (ארץ־ישראל)

פאָדערט אין אַלע אַפּטייקען אַפּטייק־סקלאַדען און פּאַרפומעריעס

Fabryka Chemiczno - Kosmetyczna „Pharmachemja" Bydgoszcz.

כל-נדרי אין דער וואכען.

חסידים זיפצען און די יוגענד טאנצט.

ראדאם האט היינטיגען ווינטער צוגאסט אלע פאר· װאכען אנ׳אנדערען רבי׳ן, א גוטען-יוד, א בעל-מופת. דא נישט לאנג האט זיך געקאכט מיט׳ן קאזשעניצער רבין ר׳ אהר׳לע. די שטאט איז געגאנגען אויף רעדלעך און מ׳האט זיך אנדערצעהלט נסים ונפלאות. שפעטער איז געקומען דער ביאלאבזשעגער רבי און די לעצטע טעג פערברענגט דא דער יוואורקער רבי ר׳ מרדכי מנחם קאליש.

די ראדאמער חסידים און חסידות׳סעס האבען אלזא היינט הויך-סעזאהן. מען לויפט צו די גוטע יודען און מען קלאפט דארט אין די טהירען בייטאג און ביינאכט. ווער עס קומט נאך א סגולה, ווער נאך א רפואה און ווער נאך א ישועה. און בעלנים אויף ישועות, איז דא היינט אזוי פיעל, אזוי פיעל, אז עס װאלט געקלעקט אויף ארבייט, גישט בלויז פאר ל״ו צדיקים, נאר אפילו פאר 36 מאהל 36 צדיקים, כדי צו שטורמען די הימלען און צו מאכען ציטערען אלע עולמות.

פון דער אנדערער זייט שלאפט מען אויך נישט. אין דער צווישען-צייט ארבייטעט איין דער וועלטליכער, דער פראגרעסיווער טהייל רעספעראטען, פארלעזונגען, אקאדעמיעס און אויך דארט קלעפט מען אין די מאדערנע רבי׳ס. אין די פרעלעגענטען, די נייע װארטזאגער און פארטיי-פיהרער. געהט מען דא און מ׳געהט דארט. עס ווילט זיך א קוק טוהן, עס ווילט זיך עפעס הערען און זעהן. בלאנדזשעט מען אומעטום און מ׳וויל וויסען, וואס מ׳הערט ביי יודען אין דער היינטיגער צייט. זיצען מיר אזוי יענעם שבת עטליכע מאן בחברותא אריבערגעבויגען איבער די צייטונגען און מען שלינגט אראב איין פיל ביטערער נאכ׳ן צווייטען. פלוצלינג רייסט עמיצער איבער:

— קומט, חברה, לאמיר געהן צום וואורקער רבי׳ן, לאמיר א קוק טוהען, צי זענען די חסידים די זעלבע, וואס אמאהל, צי איז נאך אויף זיי היינט דער רבי משפיע מיט זיין גייסטיגען כח, אז זיי זאלען פערגעסען כאטש איין טאג אין דער װאך פון דעם צעבושעוועטען סמבטיון, וואס ברויזט און זידט מיט זיין שטיינער-װארפעריי אלע זיבען טעג פון דער וואך, אפילו אום שבת.

מיר געהען א שפאר שטיקעל וועגס אויף פעלד הינטערן שטאדט. די זון שיינט און וואס העלער זי ווערט, אלץ מעהר נעמט די פראסט, וואס סמאליעט דאס פנים און דער טרוקענער ווינד רייסט און שטעכט די אוירען. דאס זעגען מיר געגאנגען קיין מלאדזיאנאוו צום לעדער-אינדוסטריעלער ה׳ ישראל װערצהייזער, װעלכער האט פארבעטען דעם וואורקער רבי׳ן צו זיך איבער דער קורצער צייט פון זיין אפענטהאלט אין ראדאם. אויפ׳ן וועג טרעפען מיר חסידים געהן פון טיש און צום טיש. מיר קימען אדיין אינװעניג און מיר טרעפען חסידים היגע און פרעמדע פון שטעטלעך ארום. זייערע פנימ׳ער זענען בלאס, די אויגען האלב-פערלאשען. נישט קיין פרעהליכע גריסען לייגט מען אראב פון זיי. אויך זיי, די חסידים, ווייסען, וואס עס שרייבען די גאזעטען. מיר זענען אנטלאפען פון די צייטונגען און ווידער הערען מיר דא ציטירען פערשידענע ידיעות און נייעסען, יואס װארפען אן א גרויל אויף דער יודישער נשמה און מאכען ציטערען דאס הארץ. איינער ווארפט אריין א פאר ווערטער, אז דא נישט ווייט אין זעלבען מלאדזשאנאוו, האט דער ראדאמער יוד קאפלאן גשהאלטען א געהרגעט און געמוזט עוקר זיין פון דאנען. מען דערציילט דאס און מען דערצעהלט יענץ און די שווערע אטלאסענע זשיפעצעס מיט די שטריימלעך, װערען נאך מעהר שווארצער... פון יעדען פאלד זייערען קוקט ארויס יאוש און צער. אלע אויגען זענען געװענדעט צו יענעם צימער, וואו דער רבי זיצט ביחידות. זיי קוקען אהין מיט פיבערדיגען ציטער און װארטען אויף א ענטפער אויף זייערע פערזענליכע דאגות און א תשובה אויף אלע צרות פון כלל-ישראל. און ווען דער רבי בעווייזט זיך, ווערען די חסידים פרעהליכער. א שטראהל פון האפנונג צושפילט זיך אויף זייערע נידערגעשלאגענע און מרה-שחורה׳דיגע פנימ׳ער. זיי װערען אויפגעמונטערט, לעבעדיגער און בעקומען די מראה פון שבת-יום-טוב׳דיגע יודען, אװעק פון דער יואכעדיגקייט, פון די זארג, פון די צרות אויף א װיילע, אויף א מאמענט זאל זיין — דאס איז אויך גוט. דאס ווידקט אויף זיי דער רבי, א קליינער שטילער יוד. א רוהינער, א געלאסענער, א שווארצער מיט א שװארצער באָרד און שחארצע קלוגע און גוטמוטיגע אויגען, א צעשמייכעלטער, פול מיט אפטימיזם, מיט בטחון. אין זיין אגוועזענהייט הערט מען אויף זיפצען און צו קרעכצען. בלויז ביי שלש-סעודות, אין דער צייט פון װענד-דעמערונג, ווען ס׳איז נישט טאג און נישט נאכט, יועז אלע חסידים מיט׳ן רבין זענען צונויפגעפלאכטען אין איין קנויל און בעהערשט פון א מיסטישע שטימונג ציהט איינער א טרויריגען, מאנאטאנען ניגון, זינגענדיג דעם בני היכלא. און ווען ער ברימט אויס דעם הני כלבין דחציפין, טהוט ער א שטארקען קרעכץ, אויף װאס עס איז שטארק מקפיד דער רבי און אויפ׳ן רמז פערשטיין די חסידים, אז באלד דארף געהן א פרעליכער מארש, כדי צו פערטומלען יענע כלבין דחציפין...

ווען מ׳צינדט אן א ליכט וואכענאויף די חסידים פון זיסע חלומית, פון פערשיכור׳ענדע װיזיעס און א שווערע זארג צולעגט זיך אויף זייער געמיטה. די נשמה-יתירה צאנקט. די טהירען פון גיהנום ציפראלען זייערע עפענונגען. איין חסיד קען זיך נישט איינהאלטען און רופט אויס מיט שברת-הלב.

— צוריק אין כף הקלע, שוין ווידער דא סמבטיון, סם — בטיון מיט זיינע שטיינער, מיט זיינע פיילען, אוי געוואלד ווי האלט מען דאס אויס! וואו געהט מען און װאו שטעהט מען, אוי וויי!...

דער רבי קוקט איהם אן. פערלירט א ווײלע זיין שמייכעל, אבער ער לאזט זיך נישט מיטרייסען אינגאנצען מיט זיין חסיד׳ס עצבות און בעטריבטקייט. זיין שעהן געשטאלט בעקומט צוריק הדוה און פרייד און ער הייסט זינגען די אליהו׳ס, אליין אונטערברימענדיג מיט בעטאנונג און בעזונדערע כונה: אליהו התשבי, אליהו הגלעדי, חי ער וואלט זיך געווענדעט נאך הילף צו אליהו הנביא...

און מיט א שווער הארץ האבען זיך חסידים געזעגענט מיט׳ן רבי און צוריק געגאנגען א מהלך װעג, אין דער קגאקעדיגער פראסט אין שטאדט אריין. און געהענדיג אזוי איבער די פרעמדע וועגן און גאסען אייגעקורטשעטע מיט אויפגעשטעלטע קעלנער, האט עמיצער ארויסגערעדט זיינע געדאנקען:

— גיכער, גיכער, כל זמן די הני כלבין דחציפין שווייגען... לאמיר מאכען שנעלע טריט, כל זמן ס׳איז לא יחרץ כלב לשונו...

און אזוי זענען מיר פון ערגיץ הונטער דער שטאדט, פון בעהאלטענער פערבארגענער חסידות, אריין אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי" אויפ׳ן א״י-באזאר. דא האבען מיר געטראפען פונקט צו כל-נדרי. דער ארקעסטער האט אויסגעפיהרט דאס יודישע מארטירער - ליד און דער יודישער מוזיקער מעסינג האט זיך צעוויינט אויף זיין פידעלע. כ׳בין נאך געװען פעדסטאיעס, פערגליווערט פון דער שניידענדיגער קעלט, װאס האט געהוליעט אויף די פעלדער הינטער דער שטאדט, אבער דא האב איך נאך א שטארקערען ציטער געטוהן. ס׳איז מיר געװארען קאלט און װארים. װעניג געזאגט װארים, ס׳האט מיך געבריהט און געבראטען. צום נפפרוירענקייט, מיט װאס כ׳בין געװען אדורכגענומען, האב איך דערפיהלט אויף זיך פלאמען פון אמאליגען שפאניע. די טענער פון כל-נדרי צעגיסען זיך איבער׳ן גאנצען זאהל און פאר מיינע אויגען שווימען ארויס בילדער פון די אינקוויזיציע-צייטען אין שפאניע, ווען יודישע אנוסים זענען געלעגען בעהאלטען אין די היילען און אויסגעוויינט דאס מערטירער-געזאנג פון כל-נדרי. איך ווער צוטומעלט, וואס איז דען היינט, יום כפור? ניין, ס׳איז א געװעהנליכער שבת צונאכט, אבער וואס עפעס אין מיטען - דערין כל-נדרין

איך קען שוין נישט געדענקען, וואס היינט איז. כ׳ווייס שוין נישט אפילו וואו איך געפין מיך. כ׳קוק אייפ׳ן זאהל. דאס טעאטער איז דעקארירט. אלע זענען אנגעטוהן אין יום-טובדיגע בגדים. ס׳איז א פייערונג, א יודיש נאציאנאלע שמחה. אבער דאס פידעלע וויינט און קלאנגט: אהא, אהא, אוי, אוי, אוי, כל נדרי. און ס׳ווערט מיר פערשטעלט אלץ פאר די אויגען, כ׳קוק טיפער אויפ׳ן פובליקום אין זאהל, פון וועמענס פנימ׳ער עס וועהעט שוין גארנישט אראב קיין יום-טוב׳דיגקייט. און פונקט ווי דארט די חסידים אויף מלאדזיאנאוו ביים װארקער רבי׳ן, זיצען דא א סך יודען איינגעבראכען און טוליען זיך איינער צום צווייטען. טייל לאזען אראפ די קעפ און ווישען אויס אין געהיים א טרעהר.

ביי מיר איז דאס לאגעל פון טרעהרען אויסגעטריקענט. איך וויל אויך וויינען אבער כ׳קען נישט. מיך בריהען פייערצינגען, וואס וואקסען אויס אין מיין פאנטאזיע אין גאנצע שטויסען גליה-קוילען, אין גיהנום-וועלדער, אויף וועלכע מ׳ווארפט די יודען, יואס הויכען אויס זייערע נשמות מיט שמע-ישראל. ס׳לויפען פאר מיינע אויגען גרויזאמע בילדער פון דער שפאנישער אינקוויזיציע, ווען מ׳האט די יודען די מאראנען פון די מערות ארויסגעשלעפט, ווען זיי האבען כל נדרי געזאגט. כ׳זעה די פלאמען, דעם רויך, וואס לויפט אוש פון רשעות׳דיגען שפאניע דורך אזא גרויסע שטרעקע פון שטח און פון צייט. ס׳בעפאלט מיך א מורא, אז דאס יאגט מען מיך, און אלע וואס זיצען דא און דארט. מיינע בליקען שטרעקען צו דער עסטראדע, אויף דער ביהנע, אבער נאך מעהר צום קעלער, צום דערנידער, וואס געפינט זיך אונטער דער בינע. כ׳וויל דארט אנטלויפען און זיך אויסבעהאלטען. כ׳וויל מיטרייסען אלע, אלע און רופען צו זיי:

— קומט, לאמיר זיך בעהאלטען, די אינקוויזיטארען פון אמאהליגען שפאניע, האבען אהער דערגרייכט. זיי ווילען אונז פאנגען. איך ראנגעל זיך מיט זיך אליין: זאלען מיר אנטלויפען, מיר זענען דאך אין אנ׳אנדער לאנד, ווי איז מעגליך, אז יענע שפאנישע רשעים זאלען דא אהערקומען? פארוואס האב איך אזוי מורא, פארוואס בעפאלט מיך אזא פחד? כ׳בין דאך נישט אין לאנד פון אויטא-דאפעס, פון אינקוויזיטארען; כ׳בין דאך אין טעאטער „ראזמאיטאשצי".

און איידער וואס כ׳קען מיך בעזינען, צושווימט ס׳גאנצע בילד, כ׳זעה פלוצלינג טאנצען יונגע יודישע פארלעך, דער באזאר רוישט, עולם איז אריין אין הייטערע שטימונגען און מיט אייגמאהל אויס כל-נדרי.

אבער פארוואס זענען אונזערע שבתים און יודישע שמחות אדורכגעוועבט מיט אזוי פיעל טרויער און אומעט?...

אבסערוואטאר.

פאר 50 גר. ליבע און פאר 10 זל. א פאלשער עדות.

אין דארף גרושטשין נעבען ליפסק האט געמאכט א לעבען מיט דער יונגער שעהנער שיקסע מאריאננא מאדערובקא, דער יונגער דארפסמאן יאן גראבסקי, ער האט פערזיכערט, אז ער וועט מיט איהר התונה האבען. ווען אבער ער האט דערהערט פון זיין שעהנער מארישקא, אז זי ווערט א מוטער פון זיין קינד, איז גראבסקי געווארען קעלטער צו איהר, ביז ער האט זי אינגאנצען אוועקגעווארפען. יוען דאס קינד איז געבוירען געווארען האט מאנדערובנא איינגעגעבען איהר געליבטען אין געריכט, פאדערענדיג פון איהם אלימענטען פאר זיך און דעם קליינעם קינד.

פערשטעהט זיך, אז גראבסקי האט זיך געוואלט פון דעם ארויסדרעהען און דעריבער האט ער זיך אויסגעזוכט אנ׳עדות א גשוויסן וולאדיסלאוו גורעצקי, וועלכער איז געקומען אין געריכט אריין עדות-זאגען, אז מאריאננא מאנדער האט חוץ מיט אים, גראבסקי, געלעבט אויך מיט אנדערע, צווישען וועלכע ער גורעצקי איז אויך געוועזען, און פאר גוטסקייט האט ער איר יעדעס מאל געצאהלט צו 50 גר.

ווי עס האט זיך שפעטער ארויסגעוויזען האט גורעצקי געזאגט ליגען און צו דעם פאלשען עדות זאגען האט אים צוגערעדט זיין חבר יאן גראבסקי, צוזאגענדיג איהם פאר דעם 10 גילדען.

ביידע זענען זיי מיט עטליכע טעג צוריק געשטאנען פאר׳ן הינן קרייז-געריכט. גורעצקי האט זיך באלד מודה געוועזען און האט אנגעוויזען אויף גראבסקי אלס דער וועלכער האט אים צו דעם צוגערעדט. גראבסקי ווייטער האט ערקלערט, אז ער האט קיינמאהל מיט מאריאננא מאנדער נישט געלעבט און אויך נישט צוגערעט גורעצקין צו פאלש עדות זאגען.

ס׳זענען אויסגעהערט געווארן עדות וואס האבען אבער זיי פעסט פערשיט.

דאס געריכט האט פערארטיילט: וולאדיסלאוו גורעצקי אויף 1 יאר תפיסה און יאן גראבסקי אויף אנדערהאלבן יאהר תפיסה.

ראדאָמער יודען פון א מאהל.

טיפּען, געשטאַלטען און בילדער.

פון מאיר הערץ.

יודישע סאציאליסטקע האלט א רעדע ביים ארון קודש שבת אין שוהל

און דערנאך זוכען קאזאקען באמבעס צווישען די ספרי = תורות.

81.

אין איינעם אַ שבת, ס'איז געווען ווינטער־צייט, ווען ס'האָט געשאָטען א געדיכטער שניי, האָט מען אין שוהל אָבגעדאַוונט פריהער ווי אלע מאָהל. ס'איז געווען קאָלט צו זומען זיך לאַנג אין שוהל, וואו עס ווערט נישט געהייצט אָבער נאָך מעהר פאַר דעם האָט מען פערקירצט דאָס דאַוונען, ווייל מ'האָט געהערט, אַז די סאָציאָליסטען ווילען קומען אין שוהל אריין אָבהאַלטען א גרויסען מיטינג און ארויס מיט לשון געגען ניקאָליי דעם צאַר און זיין גאַנצע כנופיא.

האָט מען זיך טאַקע צוגעאיילט און מ'האָט געמאַכט א תפלה קצרה. איינס־צוויי און מ'איז געווען פערטיג. מ'האָט אריינגעכאַפּט דעם שחרית מיט'ן מוסף מיט'ן לייגען אויף איין פיס און די קליינע צאָהל מתפללים האָט זיך שנעל אָבגעטראָגען אַ היים, אומקוקענדיג זיך אויף אַלע זייטען, צי די רעוואָלוציאָנערען לויפען זיי נישט נאָך, זיי זאָלען אָבנעבען די שליסלען פון דער שוהל.

ס'איז געווען 10 א זייגער אינדערפריה און קיין איינער פון די דאַוונער איז שוין נישט געווען, גלייך ווי מ'וואָלט יענעם שבת אינגאַנצען אין שוהל אריין נישט געקומען. די שוהל איז געווען געשלאָסען. אפילו אין דעם שטאָבעטען־פערקאַן, וואָס פערצוימט פון פראָנט איז געווען דאָס טויער ארומגענומען מיט אַ שלאָס. דאָס שוהל־געסעל איז געווען אינגאַנצען אָבגעשאַרט. מ'האָט פריהער פון אלע מאָהל ארויסגערוקט די טשאָלענטער און מען איז דערמיט שנעלער אַהיים. דער טאָג איז געווען א טונקעל־שאָרער, וואָס האָט זיך נאָך מעהר געגראַהט צוליב די שניי־לייכער, וואָס זענען געלעגען אויסגעשפּרייט איבער די גאַסען. מ'האָט שוין געהאָט אומעטום אָבגעגעסען און ס'האָט זיך געגלוסט אין דעם דאָזיגען שטילען פערטראַכטען טאָג פון שבת'דיגער מנוחה אריינטערוקען זיך אונטער'ן זעקעל פעדערען. ס'בעט האָט געצויגען. דער קאָפּ האָט זיך געוואָלט אַנידערלעגען און דער גוף האָט זיך געבעטען כאָטש אַ קליין ביסעלע שלאָף. אָבער איידער מ'האָט נאָך נעהאָט רעכט די בעטען צו צעחאַרפען, האָט מען פּלוצלינג דערהערט א דומפיג און אזוי ווי א פערשטיקט גערודער דורך די טאָפּעלטע פענסטער, וואָס האָט זיך געטראָגען פון אלע עקן שוהל גאַס. ס'האָט זיך באַלד יעדער משער געווען, נאָך איידער מ'איז צוגעגאַנגען צו די פענסטער קוקען — אַז דער טומעל מיט די קולות, וואָס האָבען אַזוי טרוקען און שחער מיט א גראָבליכען אָבקלאַנג, צוליב דעם געדיכטען שניי, וואָס איז געלעגען צו האַלבע מעטער די הויך אויף די גאַסען און דעכער — אָבגעהילעכט אין דער לופט אַז דאָס בעדייט געווים דאָס אַנקומען פון די סאָציאַליסטען, וועלכע זאַמלען זיך דא אהער, כדי אָבצוהאַלטען א „מאַסובקע" אין שוהל.

אין ס'איז טאַקע אזוי געשעהן. מ'האָט נישט געהאַט קיין טעות. אומר ועושה, ווי א בעפעהל, איז א האלבע שוהל־גאס געוואָרען פול און אלץ האָט זיך געשטופּט צו דער שוהל. געוואָלט אריין און נישט געקענט, ווייל באַלד ביים ערשטען טריט איז דאָס טויער געווען פערהעמערט. חברים האָבען פארגעשלאָגען דאס זיי זענען גרייט צו געהן נאָך האָמערס כדי אויפצוהאַקען דאס שלאָס און אפילו אינטערצוזעגען די אייזערנע שטאָבעטען, אָבער מ'האָט זיי אָבגעהאַלטען דערפון. דאס וואָלט צו־לאַנג געדויערט און דא איז אַ שאד אַ מינוט, ווייל דער שונא, דער קאזאק, קען א ליאָדע מינוט זיך באווייזען און די גאַנצע ארבייט וועט זיין ארויסגעוואָרפען; האט מען זיך אנדערש בעקלערט און מ'איז אַוועק אין דעם אקעגענאיבעדריקען הויף פון חיים גרשון ווייסבארד, וואו ס'האט געוואוינט דער גהייז־גראהער, פּאטריארכאלער שוהל־שמש ר' יחיאל סאנע. ער האט געשנארכט אונטער'ן איבער־בעט, פון א מחיה'דיגען שלאף נאכ'ן שבת'דיגען עסען. אבער די רעוואלוציאנערען האבען איהם איבערגעוועקט און געפאדערט פון איהם ער זאל זיי געבען די שליסלען פון שוהל. יחיאל סאנע האט זיך אויפגעכאפּט א דערשראָקענער און געשוואוירען, אַז ער האט נישט די שליסלען; אַז זיי געפינען זיך נישט אין זיין שטוב און גלייכצייטיג זיך געבעטען ביי זיי רחמים, זיי זאלען נישט מאכען די פערזאַמלונג אין שוהל, ווייל ראשית איז עס א מקום קדוש און צווייטענס זאלען זיי דאס נישט טוהן דערפאר, ווייל דאס קען ברענגען אַ אומגליק אויף אלע ראדאמער יודען, וועלכע די רוסישע מאכט קען נאך חלילה בעטראכטען אלס מורדים געגען צאָר. יחיאל סאנע האט אינגאַנצען געציטערט און זיינע אויגען האבען ארויסגעדריקט געבעטס, אַז ער האט זיך שיער נישט צעוויינט.

די סאָציאליסטען האבען נאַטירליך געלאכט פון אלטען, נאַאיווען שמש. זיין געבעטס האט זיי נישט געריהרט; גראָד פערקעהרט, ווען זיי האָבען געזעהן, אַז יחיאל סאנע מיינט, אַז ער וועט מיט זיינע ווערטער ווירקען אויף זיי, און, אַז די יונגע שניעקעס וועלען דאך זיך צו הערען צו די רייד פון אַן'אַלטען מאַן וועמען זיי וועלען פערשטעהן און נאָך קריגען דרך־ארץ — זעהענדיג ווי דער אַלטער יחיאל סאַנע מאכט אַ מינע פון ערשטוינונג ווי אזוי די חוצפה'דיגע יונגעליימלעך ענטוואַגען זיך גאר אויף אַזעלכעס, זענען זיי ערשט שטרענגער געוואָרען צו איהם. זיי האַבען איהם נישט געקענט שענקען זיין ביטול, כאָטש ס'איז געווען אויסגעמישט מיט ניטיטשקע זיסע רייד פול מיט רחמים און ווייך־דעלעקאַטען מוסר מיט א צאַרטע פּאַטערליכע שטימע ארויסגערעדט. זיי האָבען זיך אַנגעהויבען פיהלען ביי זיך אַראָבגעפאלען און דאָס האט זיי נאָך מעהר געבערענט, וואָס דער אַלטער יוד וויל זיי מבטל מאַכען און מיינט טאַקע אויף אַנ'ערנסט זיי אָבצווועגדען פון זייער העלדישען וועג, פערוואַנדלענדיג זיי אלס שטילע אינטערטעהניגע קנעכט פון דעם צאַרישען תליון. דאָס האָט זיי א בריה געטוהן און זיי האָבען אויף יחיאל סאָנע אַנגעשריגען:

— אלטע בהמה, וואָס איהר זענט, וואָס הייסט, איהר ווייסט גאַרנישט, אַדער איהר מאַכט אייך נישט וויסען, אז ס'אין היינט רעוואָלוציע און, אז מיר סאָציאַליסטען ווילען אראָבזעצען דעם רוסישען חזיר ניקאָלאַי פון דער כסא מלוכה? שוין זאָלט איהר אונז געבען די שליסלען פון דער שוהל. אז איהר וועט אייך לאַנג שפּאַרען, וועט איר אליין מוזען געהן עפענען די שוהל מיט אייערע אייגענע הענד. דערצעהלט אונז נישט קיין מעשיות, אייערע דרשות לאָזט איבער פאר די בטלנים אונטער'ן אויבען. שוין זאָלען ווערן די שליסלען, איהר הערט, צי ניין? —

ר' יחיאל סאנע, הגם ער האָט שוין פארשטאַנען, אַז חברה טרייבט נישט קיין קאָטאָוועס, האָט זיך נאָך אַלץ פונדעסטוועגען געוואַקלט און ווען די סאָציאַליסטען האבען ארויפגעכאַפּט רעוואלחערען פון די קעשענעס, דראָהענדיק צו שיסען איהם קוים וועט ער זיך ווייטער איינ'עקשנ'נען, האָט ער זיך אינגאַנצען געוואָרפען און, אַנכאַפּענדיג זיך ביים אַלטען שניי־ווייסען קאָפּ, האט ער קוים אויסגעשטאַמעלט, קלאַפּענדיג א צאהן אין א צאַהן:

— געוואלד יודישע קינדער, וואָס טהוט איהר, ס'איז דאָך בפירוש'ע מוקצה צו האלטען א רעוואלוועד אום שבת אין דער האַנד. און שיסען טאָר מען דאָך אודאי נישט, ווייל ס'איז דאָך חילול־שבת. שיסן הייסט דאָך געמאַכט א פייער און אין שבת טאָר מען דאָך קיין פייער נישט אַנצינדען. וואָס טהוט עטץ! יואָרפט טוועק די רעוואָלחערען, ווייל ווי קומט דאס אין יודישע הענד אריין גיכער פּאסט דאָס פאר עשיו'ען, נישט פאר יעקב'ען. —

דער אַלטער האט זיך אָבער באלד איבערצייגט, אז ער איז געווען א נאַר, ווייל חברה, אנשטאָט צו פיהרען א דיסקוסיע מיט'ן שוהל־שמש, האָט גאַרנישט מעהר געטוהן, נאַר אייגער פון זיי האט גלייך א שאָס־אויס געטוהן אין דער לופטען און דער סופיס האָט באלד בעקומען א טיפען לאַך.

איהר זעהט — האָט יענער נאָך אַלץ געהאַלטען דעם רעוואָלחער אויסגעשטרעקט אין דער הויך — אויב איהר וועט נישט געבען די ש ל י ס ל ע ן, וועט דער סופיט ווערן דורכגעבויערט ווי א זיפּ, און ער וועט צושפּרינגען ווערען אויף פּיץ־פּיצלעך —

דער אלטער שמש האט שוין גאַרנישט געענטפערט. ער איז געוואָרען ווייס ווי זיין ווייסער באָרד און מיט ציטערדיגע הענד האָט ער אָפּגעגעבען די שליסלען פון אונטער'ן קישען און זיי דערלאַנגט די סאָציאליסטען.

מ'האָט תיכף געעפענט די שוהל און אויגענבליק איז זי געוואָרען פול מיט יונגלעך און מיידלעך. די טויערען און אַלע טהירען זענען געוואָרען ברייט אויפגעפּראלט, אין פאַל ווען מ'וועט ברויכען צו אַנטלויפען. אין דרויסען זענען אין אלע געסלעך ארום געשטאַנען רעוואָלוציאָנערען - וואַכען און געהיטען. אויך די טוירען פון אַלע הויפען האָבען די סטרוזשעס געמוזט עפענען פון אַלע זייטען.

אינווענינ אין שוהל האָט מען באַלד אַנגעצינדען די עלעקטריע. אויף דער בימה ביים סאַמע ארון קודש איז געשטאַנען א יודיש מיידעל, א דעלעגאַטקע פון מאָסקווע, מיט אַ רויטע לאַנגע בינדע ארומגעשלייפט דעם האלז, וואָס האָט זיך אראָבגעבאָמבעלט איבער דער גאַנצער לענג פון דער בלוזע. מיט איר דין - מיידעלש קול האָט זי געהילעכט איבער דער שוהל: שוועסטער און ברודער, אַלע צום קאַמף, אַלע אויף די באַריקאַדען!

אין מיטען רעפעראַט זענען אַנגעקומען די רעוואָלוציאַנערע אויסשפּירער און אין דער שטיל מיטגעטיילט, אַז קאזאַקען נעהען. די שוהל איז באַלד געוואָרען אויסגעליידיגט, אַז ס'איז קיין לעבעדיגער נפש נישט געבליבען. אנטלויפענדיג האבען די רעוואָלוציאַנערען אַנגעגעבען אַהן אַ שיער רעוואלחער־שאָסן אין דער לופט און זענען פערשווינדען ביז צו איינעם.

די קאזאַקען זענען אריין אין שוהל און דא געסראַפּען א מבול, א פערפלייצונג פון אנגעוואָרפענע קופּעס פּראָקלאַמאַציעס מיט אויפרופען, וואָס זיי האָבען אין גאַנצע שטויסען אויפגעכאַפּט אויף זייערע שפּיציגע פּיקעס. זיי וואָלטען שוין ביי איין וועגס געמאַכט א „פּאָגראָם" ... ["פּאָ־ זשאַנדעק" אין שוהל אויפן קאזאַקישען שטייגער. דא איז אָבער פּלוצלינג געשעהן אַ קורץ־שלוס, די עלעקטריע האָט אויסגעשאָסען און ס'איז געוואָרען פינסטער. די קאזאַקען האָבען געמיינט, אַז מ'האָט די שוהל אונטערגעמינירט און זיי זענען אַרויס אין גרויס בהלה.

ס'איז גלייך אנגעקומען זשאַנדאַמעריע מיט'ן פּאַליצמייסטער. מ'האָט געמאַכט אַ רעוויזיע אין שוהל אין אַלע ווינקעלעך. מ'האָט נעזוכט און געניסטערט אין עמוד, אין שלחן אויפן באַלעמער, אין די שטענדערס, אויף די גאַלעריע פון דער עזרת־נשים. מ'האָט אויך געעפענט דאס ארון־קודש און געזוכט צווישען די ספרי־תורות. מ'האָט געזוכט באָמבעס און אזוי ווי מ'האָט גאַרנישט געפינען, האט מען בעפוילען צו פערשליסען די שוהל און פעראַנטוואָרטליך געמאַכט די גבאים, אַז טאָמער וועט זיך דאס נאָך א מאהל איבער'חזר'ען, וועט מען זיי ארעסטירען און אַוועקשיקען אַהן שום קינצען קיין סיביר.

פאַרוואָס איז נישט צושטאַנד געקומען די ערשטע זיצונג פון דער פערוואַלטונג.

ס'איז נישט געווען קיין קוואָרום — 6 אפאָזיציע - פרנסים נישט געקומען אויף דער זיצונג אלס אויסדרוק פון פראָטעסט.

די ערשטע זיצונג פון דער ניי-געוועהלטער גמינע-פערוואלטונג וואס האט געטראגען א קאנסטיטואירענדען כאראקטער און וועלכע איז געווען באשטימט אויף דעם פאריגען זונטאג, איז נישט צושטאנד געקומען.

עס זענען געקומען 6 פערוואלטונג'ס-מיטגלידער פון בונד, פועלי ציון און פון די ליסטעס 10 און 11; דאגעגען די אנדערע זעקס פון די ציוניסטען, מזרחי און חלוץ-בעל-מלאכה האבען קיין אנטייל נישט גענומען און מיט זייער אבוועזענהייס אויף דער זיצונג האבען זיי געוואלט אינטערשטרייכען זייער פראטעסט געגען דעם, וואס מ'האט נישט צוגעלאזט דעם הרב טייטעלבוים צו בעטייליגען זיך אין דער אויסוואהל פון א פרעזעס און א וויצע-פרעזעס פון דער פערוואלטונג.

ווי מיר האבען פאראויסגעזאגט אין אונזער א פריהעריגען בעריכט, איז ווירקליך געקומען צו א גאנצען שטרייט ארום דער פראגע פון דער 13-טער פערזאהן, מיט וועלכער ס'ווערט דערגענצט דער קאמפלעט פון דער פערוואלטונג. אין איצטיגען פאל פאלט-אויס אויף דער 13-טער פערזאהן צו שפילען א דעצידירענדער ראל ביים אויסקלויבען א פרעזעס מיט א וויצע. ווארום ווי בעוויסט, האט דער נאציאנאלער בלאק פון די ציוניסטען מזרחיסטען און חלוץ בעל מלאכה 6 פערטרעטער אין דער פעריוואלטונג, פונקט די העלפט אויף דער צאהל פון 12. פון וועלכע עס בעשטעהט די פערוואלטונג. היות לויט'ן געזעץ געהט אריין אין דער פערוואלטונג אויסער די 12 געוועהלטע, אויך דער רב, וועלכער איז עס אין איצטיגען מאמענט דער הרב טייטעלבוים - האבען אלזא די ציוניסטען מיט די מזרחיסטען און דער חלוץ פערלאנגט, אז אויף דער קאנסטיטואירענדער זיצונג זאל אויך גערופען ווערען טייטעלבוים, שטרעבענדיג אזוי-ארום צו פערזיכערען זיך א מעהרהייט באלד ביים ערשטען טריט פון דער נייער פערוואלטונג, ווען זי געהט וועהלען א פרעזעס מיט א וויצע. מיט הרב טייטעלבוים זענען זיי געווען זיכער, אז ער וועט שטימען מיט זיי. די היינטיגע גמינע האט אבער אנדערש געלערענט פשט אין די געזעצליכע פארשריפטען פון די קהלה-תקנות. זי האט נעמליך אינטערפרעטירט דאס געזעץ, אז דער רב אלס דער 13-טער מיטגליד פון דער פערוואלטונג, ווערט נאר דאמאלט גערופען אויף די זיצונגען ווען זי האט זיך שוין קאנסטיטואירט און ווען מ'האלט שוין נאך שחרית, ד"ה, ווען דער פרעזעס מיט'ן וויצע זענען שוין אויסגעוועהלט בלויז דורך די צוועלף געוועהלטע דאזורעס.

דער נאציאנאלער בלאק האט, פערשטעהט זיך, נישט געוואלט מסכים זיין אויף אזא אויסטייטשונג פון געזעץ, און, פעררופענדיג זיך אויף אזא עהנליכען פאקט, וואס האט געהאט א ארט אין יאהר 1931, ווען טייטעלבוים איז יא צוגעלאזט געווארען צו דער וואהל פון א פרעזעס מיט א וויצע, האט ער קאטעגאריש געפאדערט, אז אויך היינט זאל דאס אויסגעפירט ווערן. די ציונים מיט די מזרחים און חלוץ האבען נישט געוואלט בעשטעהן, אז בלויז די צוועלף דאזורעס זאלען ערלעדיגען די קאנסטיטואירונג פון דער פערוואלטונג, ווייל דאן וואלט זיך איינגעטיילט 6 אויף זעקס, אזוי ווי ס'האט פאסירט ביים וועהלען דעם פרעזעס פון ראט און דאן וואלט מען ווידער געמוזט אנקומען צו א גורל. דער נאציאנאלער בלאק האט אבער נישט געוואלט צום צווייטען מאהל ריזיקירען און זיך סומך זיין אויף א נס און דעריבער זיך געהאלטען פעסט ביי זיין פאדערונג, אז הרב טייטעלבוים מוז אנטייל נעמען באלד אויף דער ערשטער זיצונג אלס פערוואלטונג'ס-מיטגליד.

זונטאג איז געקומען אין גמינע אריין א דעלעגאציע פון נאציאנאלען בלאק, וואס איז בעשטאנען פון די ה"ה מרדכי לייב פישמאן, קאדענטשיק און שלמה פישמאן, וועלכע האבען זיך געפרעגט פארוואס הרב טייטעלבוים האט נאך נישט ביז יעצט דערהאלטען קיין איינלאדונג צו קומען אויף דער זיצונג, וואס דארף פארקומען מיט א פאר שעה שפעטער. דער פרעזעס ה' דען האט זיי ערקלערט אז ער האנדעלט אין איינקלאנג מיט'ן געזעץ, וואס זעהט נישט פאר צו רופען דעם רב טייטעלבוים באלד אויף דער ערשטע קאנסטיטואירענדע זיצונג. דערביי האט ה' דען זיי מודיע געווען, אז ער וועט נישט אנפיהרן מיט דער זיצונג, אויף וועלכער ער וועט דעלעגירן זיינס א פערטרעטער פון דער היינטיגער פערוואלטונג, וועלכער וועט איבערנעהמען דעם פארזיץ פון דער זיצונג.

די דעלעגאציע האט דעם וואהל-פארשריפט אנדערש בעלויכטען און ס'איז ענטשטאנען אנ'אמפערניש וועגען אינטערפרעטאציע און קאמענטירען דעם רעגולאמין פון די וואהל תקנות. אויך האט די דעלעגאציע געפאדערט, אז אויב דער פרעזעס דען זאגט זיך אב צו פיהרען דאס פארזיץ פון דער היינטיגער זיצונג, זאל ער שיקען אלס זיין פארטרעטער דעם עלטסטען פון דער היינטיגער צייטווייליגער פערוואלטונג — דעם ה' משה קלעפפיש. פרעזעס דען האט אויף ביידע נישט מסכים געווען און פון די אונטערהאנדלונגען איז גאר-נישט געווארען.

ארום 6 אווענד זענען געקומען אין דער גמינע 6 מיטגלידער פון דער נייער פערוואלטונג. דאס זענען די ה"ה יונה גאלדבערג, מאטעל אייזמאן, שטיינא-וויטש, פייגענבוים, צימבאליסט און קירשענבלאט. אין דרויסען אויף די טרעפ זענען געשטאנען די אנדערע 6 מיטגלידער, די ה"ה מ. ל. פישמאן, קאדענטשיק, ש. פישמאן, י גארדאוושיק יונה זילבערבערג, משה קלעפפיש מיט הרב טייטעלבוים. זיי זענען געשטאנען און געווארט טאמער וועט פארט קומען א ישוב און מ'וועט זיי אלע צוזאמען מיט טייטעלבוים'ען אריינבעטען. אבער קיין ישוב איז נישט געקומען. די זיצונג עפענט דער היינטיגער דאזאר ה' שמואל חיים בערקאוויטש און ס'ווערט פעסט-געשטעלט, אז ס'זענען נאר געקומען 6 מיטגלידער. און היות ס'איז נישטא קיין קווארום, ווערט די זיצונג אבגעלעגט. דא שטעט אויף דער פועל - ציוניסטישער דאזער קירשענבלאט, וועלכער בעט, אז די צווייטע זיצונג זאל נישט פארקמען מיטוואך די צווייטע וואך, ווייל ער וועט דאן נישט זיין אין ראדאם און ער וויל אונבעדינגט זיין אנוועזענד אויף דער ערשטער פערוואלטונג'ס - זיצונג.

זיין בקשה ווערט ערפילט און ס'ווערט בעשטימט צו רופען די צווייטע זיצונג און צוויי וואכען ארום, אויך אויף זונטאג.

ביים צונויפשטעלען דעם פראטאקאל, טראגען אריין אנ'אויסבעסערונג די פועל-ציוניסטישע פרנסים צימבאליסט און קירשענבלאט, אז ס'זאל זיך נישט געפונען דער זאץ, אז די אנדערע 6 פון דער אפאזיציע האבען פערלאזט פארן אנהייב פון דער זיצונג, דעם זיצונג'ס - זאהל, נאר זיי האבען פערלאזט דעם גמינע - לאקאל. דאס פערלאנגען זיי דערפאר, ווייל זיי האבען נישט געזעהן די אבוועזענדע 6 פערוואלטונג'ס - מיטגלידער אין זיצונג'ס - זאל. זיי ווינשען זיך דעריבער, אז דער פראטאקאל זאל לויטען לויט זיין ווירקליכען פערלויף.

דער פועל-ציוניסטישער דאזאר צימבאליסט איז געקומען אויף דער זיצונג אין א נישט געזונטען צושטאנד, מיט א געשוואלענער באק. אין צוזאמענהאנג דערמיט האט זיך פערשפרייט א קלאנג אז די אפאזיציע האט דערפון געוויסט און דערפאר סאקע האט זי געווארט אויף די שטיגען, ווייל טאמער קומט נישט דער ה' צימבאליסט, וועלען זיי דאן אריינגעהן אין דער גמינע און מיט זייער צאהל פון זעקס וועלען זיי דאן בילדען א מעהרהייט: 6 קעגען 5 (אפילו אהן הרב טייטעלבוים) און ממילא קעגען אויסוועהלען א אזא פרעזעס און וויצע, וועמען זיי וועלען וועלען.

פערשטעהט זיך, אז דאס זענען נישט מעהר ווי קלאנגען און השערות, וואס אויף זיכער קען מען נישט וויסען, צי זיי זענען ריכטיג.

אימפאזאנטע ענטווילונגק פון פ. ק. א. אין יאהר 1936

אויף דער פרעסע - קאנפערענץ פון 21-טען יאנואר 1937 האט דער ה' פרעזעס פון פ. ק. א. דר. ה. גרובער איבערגעגעבען פאר דער עפענטליכקייט צח. אנד. פאלגענדע אינטערעסאנטע אינפארמאציעס:

טראץ די אונגינסטיגע בעדינגונגען, וואס האבען זיך געשאפען אין 1936 אויף אונזער געלד-מארק אין שייכות מיט די פינאנס-געשעהענישען אויף די אויסלענדישע מערק, האט זיך די טעטיגקייט פון פ. ק. א. ווייטער גינסטיג ענטוויקעלט.

די אלגעמיינע ווקלאדען-סומע איז. אין פערגלייך מיט'ן פריהערדיגען יאהר, געוואקסען אין 1936 מיט 13.981.942.60 זל. און דערגרייכט א סומע פון 895,7 מיליאן זל. די דערגרייכטע אלגעמיינע ווקלאדען-סומע שטעלט פ. ק. א. אויפ'ן ערשטען ארט צווישען די פינאנסיעלע גרופען אינסטיטוציעס אין פוילען. אונזער אינסטיטוציע זאמעלט לערך א דריטעל פון דער אלגעמיינער ווקלאדען סומע אין פוילען.

די אבשפארונגס - אבטיילונג ווייזט ארויס אין בעריכט יאהר א נישט גרויסען ווקלאדען - אונטערשיד, וואס בעטרעפט 13 מיליאן זל. דאס דארף מען אין א גרויסער מאס צושרייבען דעם אבפלוס פון די גרעסערע ווקלאדען, וועלכע ווייזען ארויס א טענדענץ צו אינוועסטיציעס און זענען אריבער אויף טשעק-ווקלאדען, וועלכע זענען אויסגעוואקסען מיט 29,6 מיליאן זל. די דאזיגע ערשיינונג דארף מען בעטראכטען אלס גינסטיגע.

די אלגעמיינע ווקלאדען - סומע האט סוף 1936 דערגרייכט א סומע פון 663,7 מיליאן זל. די צאהל אבשפארונגס-ביכלעך איז אין בעריכט יאהר אויסגעוואקסען מיט כמעט 400 טויזענד, דערגרייכענדיג סוף 1936 יאהר 2.287.000 אזוי ארום פאלט אויס איין אבשפארונג'ס-ביכל פון פ. ק. א. אויף 15 איינוואוינער.

אין טשעקען-אומזאץ איז די אלגעמיינע אומזאצען-סומע געוואקסען מיט 576 מיליאן זל. און אויסגעמאכט 28,1 מיליארד זל. עס איז אויך געוואקסען די צאהל טשעק-קאנטאס (מיט 1,490), וועלכע בעטרעפט 77.991 קאנטאס.

די ענטוויקלונג'ס - דינאמיק פון לעבענס - אסעקוראציע ווייזט ארויס א וואוקס סיי אין דער צאהל פאליסען, סיי אין דער פערזיכערונג'ס סומע. אין משך פון די 8 און א האלב יאהר פון איהר עגזיסטענץ האט די דאזיגע אבטיילונג דערגרייכט 125 טויזענד אסעקוראציע פאליסען אויף דער אלגעמיינער פערזיכערונג'ס סומע פון 183,7 מיליאן זל.

די קרעדיט אקציע פון פ. ק. א. געפיהרט אויפ'ן וועג פון אייסקויפען פאפירען מיט שטענדיגער פראצענטירונג (אלזא — אקציע צו שפייזען דאס ווירטשאפטליכע לעבען מיט ביליגען לאנגטערמינינען קרעדיט) האט אין 1936 זיך אויסגעדריקט מיט א סומע פון 696,1 מיליאן זל. און צוזאמען מיט דער אבטיילונג פאר לעבענס - אסעקוראציע — 723,9 מיליאן זל.

די קורצטערמיניגע קרעדיטען, צו וועלכע מיר פעררעכענען קרעדיטען געגען משכנות פון יוערט - פאפירען, אויסקויף פון וועקסלען און אקצעפטען, וועקסעל - קרעדיטען און הלוואות אויף היפאטעקען און פערזעצטע פאליסען, זענען אויסגעוואקסען צוזאמען מיט 5,6 מיליאן זל. דערגרייכענדיג צום סוף פון בעריכט יאהר 43,1 מיליאן זל. עס איז כדאי אויפמערקזאם צו מאכען אויף דער אקציע צו קרעדיטירען דאס קליינע סוחרטום, וואס האט זיך אנגעהויבען אין בעריכטס-יאהר.

די וועקסעל-אינקאסא אבטיילונג האט אנגענומען 425 טויזענד וועקסלען אויף דער אלגעמיינער סומע 61,5 מיליאן זל. אין פערגלייך מיט'ן פריהערדיגען יאהר האט די דאזיגע אבטיילונג בעוויזען א וואוקס פון אינקאסא - וועקסלען אויף 73 טויזענד שטיק.

רעזומירענדיג די אויבען - געבראכטע אינפארמאציעס, זעהען מיר, אז די טעטיגקייט פון פ. ק. א. גרייכט היינט אין די ווייטעסטע ווינקעלעך פון לאנד, צו אלע אהן אויסנאהם ספערען פון דער געזעלשאפט, און אויך מחוץ די גרעניצען פון אונזער לאנד. ערפילענדיג צווישען פאלאקען די שליחות פון פערשפרייטען די אידעע פון שפארזאמקייט און לעבענס פארזיכטיגקייט, און אלס דיספאנענט פון ריזיגע סומען, וואס בילדען דאס אייגענטום פון קליינע זאמלער, שאפט זיי איבער פ. ק. א. אין קאפיטאלען, וועלכע קימען צוריק צו רי ווירטשאפטליכע אומזאצן אין דער פארם וואס איז אמבעסטען פערוועדבאר פאר אונזער ווירטשאפטליכען ארגאניזם — אין דער פארם פון ביליגען און צוטריטליכען לאנגטערמינינען קרעדיט.

דער א״י = באזאר ערפאלגרייך זיך פערענדיגט.

נאך בר-כוכבא און שולמית געקליבען א מיס פון 7 קאנדידאטקעס — אויפ'ן סיום-הבאזאר האט מען שוין געהערט יודיש און העברעאיש — מערטשעם איבער - א יאהר וועט מען נאך מעהר פערבעסערן.

אכט טאג האט דער ארץ-ישראל-באזאר זיך געלאזט הערען אין שטאדט. יעדען טאג אן אנדערע פארשטעלונג מיט א פרישע אטראקציע. דער יודישער עולם האט געהאט אין פערלויף פון 8 טעג וואו צו קומען און וואו צו פערברענגען צווישען אייגענע, אין א היימישע און נאהנטע סביבה.

א גאר שטארקע פרעקווענץ האט זיך בעלאזט פיהלען אין די לעצטע צוויי טעג, ווען דער באזאר האט זיך דערנענטערט צום סוף. נישט געקוקט אויף די גרויסע פרעסט שבת-צו - נאכט און זונטאג ביינאכט, זענען הונדערטער מענשען געקומען אין טעאטער „ראזי-מאיטאשטשי" אריינכאפען א פאר לעצטע אנגענעהמע שעה'ן און זיך געזעגענען מיט'ן באזאר אויף א יאהר צייט.

די לייטענדע קערפערשאפט פון באזאר האט זיך טאקע בעמיהט, אז דער פינאל דער שלוס זאל אויספאלען גאר אימפאזאנט. וואס האט זיך איהר ווירקליך איינגעגעבען אין א גרויסער מאס.

שבת-צו נאכט'ס איז דאס טעאטער געווען פול איבער די ברעגעס. א סך מענשען זענען אוועק פון קאסע, נישט בעקומענדיג שוין קיין בילעטען. אינחעניג אין זאהל גופא זענען מעהר מענשען געשטאנען ווי געזעסען. דער פולק-ארקעסטער אונטער דער אנפיהרונג פון קאפעלמייסטער שולסקי האט געגעבען א רייכען קאנצערט. א גרעסערע צאהל מוזיקאנטען פון פולק זענען געווען אויסגעזעצט ביי פולפיטען אויף דער ביהנע, צווישען זיי דער גוטער יודישער פידלער מעססינג און דער אויסגעצייכענטער פיאניסט-הארמאניסט טענענבוים.

דער ארקעסטער האט אויסגעפיהרט מעהרסטענטייל יודישע מוזיקאלישע שאפונגען און גאר געלונגען זענען געווען די פאלקסטימליכע מוזיקאלישע אפערעטעס, בר-כוכבא און שולמית פון גאלדפאדען. מעסינג האט אויסגעשפילט סאלא כל-נדרי אונטער א פיינער פיאניסימא-בעגלייטונג פון גאנצען ארקעסטער.

דאס יודישע פובליקום האט בעדאנקט דעם פולק-ארקעסטער מיט רוישיגע אפלאדיסמענטען.

שפעט ביינאכט איז געוועהלט געווארען א מיס פון באזאר. 7 יודישע מיידלעך זענען ארויסגעשטעלט געווארן דורך זייערע פערעהרער און סימפאטיקער אלס קאנדידאטקעס אויף מיס. די נעמען פון די מיידלעך זענען: מעלכיאר, מענדעלסאהן, קאהן, קעלערמאן, גיסער, לאנדאז און טענענבוים.

ס'ווערט געקליבען א זשורי, וואס דארף פסק'ענען ווער פון זיי איז דאס שענסטע מיידעל און פערדינט געקרוינט צו ווערען מיט'ן טיטול מיס. דער זשורי בעשטימט אלס מיס דאס פרויילין מעלכיאר און אלס צוויי וויצעס, די מיידלעך מענדעלסאהן און קאהן; די איבריגע 4 ווערען בעשטימט אלס הויף-דאמען.

אינזש. גאלדבלום, אלס מיטגליד פון זשורי, בעציערט דער מיס מיט א ווייס-בלויען באנד און מעסינג מיט זיין קאפעליע שפילט אויף א מארש לכבוד דער קעניגין פון באזאר.

די מיס מיט איהרע צוויי וויצעס בעקומען אלס פרעזענטער שענע קונסט-בילדער. דער עולם אפלאדירט, אבער די פערעהרער פון די אנדערע 4 קאנדידאטקעס בלייבען זיצען ענטוישט, וואס זייערע סימפאטיעס האבען נישט נושא חן געווען ביים זשורי. זיי פראטעסטירען (אין דער שטיל) און קוועסטיאנירען די „ספראוויעדליוואשטש" פון ערטיילטען שענהייט - קאנקורס דורכ'ן זשורי. ס'העלפט אבער נישט זייער פראטעסט, ס'איז לאחר המעשה און שריי חי וקים. זיי טרייסטען זיך כאטש דערמיט, וואס איבער א יאהר מערטשעם וועלען זייערע סימפאטיעס נאך שענער זיך אויסוואקסען, זיך צובליהען ווי די בלומען אין פריהלינג און דאן, דאן וועלען זיי שוין אויף זיכער בעקומען דעם פריז.

זאלען זיי, די ענטוישטע יונגעלייט, די ריוואלען און סערענאדע-זינגער אונטער די פענסטער פון זייערע בעליבטע שענע מיידלעך, זיין געטרייסט און נישט וויסען מצהר פון קיין צער...

די צווייטע נאכט זונטאג צו נעילה איז געקומען פון ווארשא די פרוי ד״ר לעוויטא, פארזיצענדערין פון פרויען-פעראיין וויזא אין פוילען. לכבוד איהר איז איינגעארדענט געווארען א גאנצע אקאדעמיע מיט בעגריסונגען און רעדעס און מיט אלע גוטע זאכען.

פרוי דאקטאראווע לעווין האט אלס פארזיצענדערין געעפענט די אקאדעמיע און בעגריסט אין פויליש דעם חשוב'ען גאסט, דער פרוי ד״ר לעוויטע; דער מורשה פון קרן-קימת ה' ר. האלצקענער האט בעגריסט אין יודיש דעם גאסט און גלייכצייטיג אויך געדאנקט דער פרוי לעווין פאר איהר טיכטיגער ארבייט לטובת דעם באזאר. די פרוי ד״ר לעוויטע האט צוריקגעדאנקט און געלויבט גאר שטארק די ארבייט פון פרוי לעווין פאר'ן וויזא; האט מען זיך אזוי בעגריסט און געדאנקט הין און צוריק א היבשע ווילע און אויף דער ביהנע האט געהערשט ממש א איידיליע. דער עולם האט אויך בעגריסט דורך אפלאדיסמענטען און שטארק צופרידען געווען פון אזא זיס-הארמאנישען צוזאמענלעבען פון דער גרויסער צאהל ציוניסטישע גרופירונגען ביי איין טיש.

דערפאר אביסעל שפעטער נאך די בעגריסונגען פון די פרויען ב. פישמאן און לאנדאו, איז צווישען די בעגריסונגען אריינגעפאלען א טאהן פון א קליינער דיסהארמאניע.

ה' קאדענטשיק, בעגריסענדיג אין נאמען פון דער יודענשטאט'ס-פארטיי, האט אויסגעדריקט זיין וואונש, אז פונקט ווי יעצט ביי דער באזאר-ארבעט, זאל אויך שטענדיק הערשען שלום-בית צווישען אלע ציוניסטען פון לינקס ביז רעכטס און ס'זאלען אויפהערן אלע אינערליכע ארום-רייסענישען און חלוקי-דעות. ער האט פערענדיגט זיין בעגריסונג מיט'ן טאטען יעקב'ס פערלאנג: אל תרגזו בדרך. דא האט אין זיין בעגריסונג געענטפערט דעם ה' קאדענטשיק, דער ה' צוקערמאן, דער פארשטעהער פון דער ליגע פאר'ן ארבייטער א״י, וועלכער האט געזאגט: צוזאמענארבייט פאר'ן קרן-קימת: אדרבא, ואדרבא מהיכא תיתא, אבער וואס שייך אנדערע סאציאלע אבנויגען און פארטייאישע דיפערענצירונגען - דאס קען מען נישט און דאס וועט מען נישט אוועקמאכען מיט דער האנד. ה' צוקערמאן האט זיך אביסל אבגערעכענט אין פארטייאישען נוסח מיט ה' קאדענטשיק און דאס האט געשאפען א שטיקעל דיסאנאנס, וואס איז אבער באלד פערווישט געווארען. ס'איז פונדעסטוועגען נישט ריכטיג געוועזן פון ביידע ה״ה אריינצומישען אין בעגריסונגען וואס טראגען א פייערליכען און יום-טוב'דיגען כאראקטער, אנדערע וואכעדיגע טענער. נישט דא איז געוועזן דאס ארט און נישט די צייט.

פרוי לעוויטע האט געהאלטען א לענגערען רעפעראט אין פויליש, געווידמעט דער וויזא-ארבייט. איר רעדע איז געוועזן מעהר דורכגעדרונגען מיט אגיטאציע-אקצענטען, רופענדיג די יודישע פרויען אריינצוטרעטען אין וויזא. עטליכע פרויען, וואס זענען געזעסען אין פרעזידיום האבען זיך געפילט געטראפען פון פרוי לעוויטעס ווערטער, איינגעפינענדיג אין זיי א פראטעסט, וואס זיי האבען געשאפען א פרויען-קרייז ביים וועלט-פערבאנד, ניט אנשליסענדיג זיך בעסער און דער וויזא, וועלכע האט הינטער זיך שוין א סטאזש פון נאציאנאלער פרויען-עמאנסיפאציע און א לייסטונג'ס-פערגאנגענהייט פאר פאלעסטינישע אויפבוי-ארבייט. די דערמאנטע פרויען זענען דא שוין נעווען מעהר אויסגעהאלטען פון די מענער, ווייל כאטש זיי זענען געווארען קריטיקירט, האבען זיי דאך נישט געענטפערט, נישט וועלענדיג, אפילו אויף א רגע, פערוואנדלען אין א דיסקוסיע-אווענד, די אימפאזאנטע פייערונג פון באזאר.

ווי שוין פריהער דערמאנט, האט מען בעת דער שליסונג געהערט א פאר ווערטער יודיש און העברעאיש. הגם דאס איז דערלאנגט געווארען אויף קאווענפעלעך. און ווען נישט די העברעאישע לעהרערין לאנדאו, וואס האט בעגריסט מיט א פאר ווערטער העבראיש קורץ און שארף, וואלט מען געהאט פערגעסען, אז ס'עגזיסטירט א רייכע העברעאישע שפראך — דאך האט מען געהערט דעם היימישען קלאנג פון העברעאיש און יודיש. ווייניג טאקי, אבער עפעס. און עפעס איז דאך מעהר ווי גארנישט.

עטליכע יונגעלייט פון ווילנע און ביאליסטאק, וואס זענען געווען אויפן באזאר, האבען זיך נישט געקאנט אויס'חידוש'ען. זיי האבען אנגעוויזן, אז דער באזאר האט זיך אנגעהויבען מיט פויליש מיט'ן רעפעראט פון אדוו. הארטגלאס און זיך געענדיגט מיט פויליש מיט'ן רעפעראט פון ד״ר לעוויטע. פארוואס, האבען זיי געפרעגט, אין ווילנא רעדט מען יודיש, צי העברעאיש אין אלע פראמינענסטע, אינטעליגענסטע יודישע הייזער. די גאנצע יודישע עליטע, אפילו דאקטוירים רעדען יודיש אין זייערע שטובען און צו זייערע יודישע פאציענטען און מען שעמט זיך גארנישט. אויף אלע פייערונגען, אקאדעמיעס, פארלעזונגען קלינגען די שפראכען יודיש און העברעאיש און דא אין ראדאם איז מען א יודישער אינטעליגענט נאר דעמאלט, ווען מען מיידט אויס און מען איגנארירט דאס יודישע לשון.

באמת א הארבע קשיא, אבער מיט איין תירוץ האבען מיר זיי איינגענומען אז איבעראיאהר מערטשעם וועט שוין זיין בעסער, און, אז האפענטליך וועלען זיך אונזערע חשובע געסט אדוו. הארטגלאס און פרוי דאקטאר לעוויטע אויסלערנען מעהר יודיש און העברעאיש, ווי זיי קענען מסתמא פראנצויזיש און דייטש און וועלען אונז דאן שוין מהנה זיין מיט אונזערע צוויי פאלקס-שפראכען.

אין אלגעמיין האט זיך דער א״י-באזאר גלענצענד איינגעגעבען מיט זיין טעכנישער און דעקאראטיווער איינארדנונג. דערביי איז ווערט צו דערמאנען דעם טאלאנטפולען שניצלער ה' חיים גאלדבערג, וואס האט שוין א חזקה מכמה יאהרען צו בעשיינען דעם באזאר מיט זיינע ארטיסטישע ארבייטען, אין וועלכע ער לעגט אריין באהבה א שלל פון מיה און ארבייט, וואס ציהט צו שטענדיג די אלגעמיינע אויפמערקזאמקייט.

איים'ן שלוס אוועגד פון באזאר זענען ארויסגעטרעטען א רייהע בעגאבטע קינדער פון דער שולע „שול-קולט", מיט דעקלאמאציעס און געזאנג-נומערען. עס האבען זיך אויסגעצייכענט די שילער געליבטער, אפאטאווסקי און קארמאן. דער לעצטער האט זעהר פיין אויסגעזינגען מיט זיין בעהארצט אלטעל „דאס גלית-ליעד".

די כאראלע און אזוי די סאלא-געזאנגען זענען געווען זעהר גוט איינרעפעטירט און זיי האבען נאנץ נישט-קשה'דיג אויסגענומען ביים עולם.

וואס איז געווארן מיט'ן קאמיטעט

פון דיוד. קהלות אין דער קעלצער וואיעוודזטווא!

ווי באקאנט איז מיט עטליכע וואכע צוריק פארגעקומען אין טשענסטאכאוו, א קאנפערענץ פון די יודישע קהלות פון דער קיעלצער וואיעוואדסכווא. אויף דער דאזיגער קאנפערענץ איז אויסגעוועהלט געווארען א וואיעוואודזטווא-קאמיטעט, וועלכער האט זיך געזאלט פעראינטערעסירען מיט'ן אנגעווייהטאגטען ענין שחיטה, מיט די קהלה - בודזשעטען אז״וו.

די קאנסטיטואירענדע זיצונג פון קאמיטעט האט געזאלט פארקומען אין קיעלץ, אין די ערשטע טעג פון היינטיגען חודש.

צום באדויערען הערט מען גארנישט וועגען דער טעטיגקייט פונם דערמאנטען קאמיטעט און מיר פרעגען זיך דעריבער: וואס איז געווארען מיט דער דאזיגער וואיעוואדסטווא-קאנפערענץ פון די יודישע קהלות?

פון דער ציוניסטישע ארג. אין ראדאם.

נאך א הפסקה פון 2 וואכען צוליב דעם ק. ק. ל. - באזאר ווערען צוריק בעניים אין דער ציונ. ארג. זשעראמסקי 25 די טראדיציאנעלע פרייטאג צונאכטסען. היינט פרייטאג 730 אווענד קומט פאר דער 6 טער פרייטאג צונאכט'ס, וואו עס וועט רעפערירט ווערען איבער אקטועלע ציוניסטישע און אלגעמיין-יודישע פראגען.

פערברעכערישע מעשים; גאַסען-קינדער.

מיט א שטיין דער׳הרג׳עט א 3-יעהריג מיידעלע.

אין פערשידענע פונקטען אין שטאָדט קען מען אָפט בעמערקען ווי קליינע לאָבוזעס שטערען די רוה מיט זייערע איוואַנטורעס און ווילדע שטיק. די דורכגעהער האָבען אָפט נישט קיין נחת פון זיי און נישט איינמאָהל דריקען זיי אויס זייער פראָטעסט און עמפערונג געגען דער הפקרות׳דיגע אויפפיהרונג פון די דאָזיגע גאַסען-קינדער, וואָס בלאָנדזשען איבער די גאַסן אָהן אויפזיכט און שוץ.

ס׳האָט אויך שוין נישט איינמאָהל געטראָפען, אַז די דאָזיגע דעמאָראליזירטע קליינע חברה-לייט האָבן געוואָרפען א יוד א שטיין, מיינענדיג, אגב, אַז זיי טהוען גאָר א גוטע זאַך. חער שמועסט פון גניבה׳לעך און איינברוכען — דאָס איז ביי זיי א טעגליכער גאַנג, וואָס חערט כסדר פערגאָטירט אין דער פרעסע. אויך אין געריכט זענען זיי אָפטע „געסט“. נישט איינמאָהל חערען אָט די קליינע לאָבוזלעך גע׳משפט פאר „גרויסע“ זאכען, וואָס זיי האָבען בעוויזען אויפצוטוהן.

גאָר א פיין שטיקעל ארבייט האָבען אָט די קליינע חברה-לייט אויסגעפיהרט דעם 4 דעצעמבער 1935. זיי האָבען דאָן זיך „געוויילט“ אויף פלאַץ 3 מאַי.

אין א געוויסען מאָמענט האָבען זיי דערזעהן א דורכגעהענדען יוד און זיי האָבען איהם אָנגעהויבען בעוואָרפען מיט שטיינער.

צופעליג איז פונקט אין דער זעלבער צייט אָנגעקומען דאָס קליינע 3-יעהריג מיידעלע האַלינא פיאָלובנא מיט איהר ניאַנקע סטאַניסלאַווא מראָזשקובנאַ און איינער פון די שטיינער האָט אַזוי אומגליקליך געטראָפען דעם קינד אין קאָפּ אריין, אַז ס׳האָט איהר צובראָכען דעם שארבען, פון וואָס עס איז אין דריי טעג ארום געשטאָרבען אין פוילישען שפּיטאָל.

דער פאָטער פון קינד, דער סעקרעטאר פון ראַדאָמער געריכט, וועלכער האָט זיך אַזוי שטארק גענומען צום האַרצען דעם טויט פון זיין איינציג קינד, איז ערנסט קראַנק געוואָרען און איז מיט עטליכע חדשים שפּעטער געשטאָרבען.

די טראַגעדיע פון דער איבערגעבליבענער מוטער איז געווען אונבעשרייבליך, ווייל אין פערלויף פון א קורצער צייט האָט זי פערלוירען דעם מאַן און איהר איין און איינציג קינד.

נאָך אַן׳אויספאָרשונג האָט זיך ארויסגעשטעלט, אַז אין שטיינער-וואַרפען האָבען אַנטייל גענומען פאָלגענדע 5 קריסטליכע יונגלעך: חאַצלאַוו גוניאַ, מאַריאַן קאָוואַלסקי, סטאַניסלאַוו קאַדא, וולאָדיסלאַוו קאָזערא און יאַן דאָווידאָוויטש.

דער ערשטער פון זיי, גוניאַ, האָט געמאַכט ויברח. מ׳האָט נאָך איהם ארויסגעשיקט שטעק-בריף, אָבער מ׳האָט איהם נישט געכאַפּט. די איבריגע 4 האָבען עהרענכטען מיטוואָך פערנומען די בעשולדיגונג׳ס-באַנק אין היגען קרייז-געריכט.

ס׳זענען פערהערט געוואָרען צוויי עדות, צווישען זיי אויך די ניאַנקע מראָטשקובנאַ, וועלכע האָט נישט געקענט דערקענען ווער פון די יונגלעך עס האָט דעם שטיין געוואָרפען. עס איז אָבער פעסטגעשטעלט געוואָרען, אַז דער בעשולדיקטער קאָוואַלסקי האָט דעם שטיין געוואָרפען.

דאָס געריכט האָט איהם פער׳משפּט אויף אויסבעסערונג׳ס הויז, אָבלעגענדיג איהם דאָס אויספיהרען די שטראָף אויף 3 יאָהר. די אַנדערע דריי זענען פריי-געשפּראָכען געוואָרען צוליב מאַנגעל אין בעווייזען. אָר.

אינטערעסאַנטער רעפעראַט פון פּעפּעס׳ישען טהוער טשאַפּינסקי אין פאָלק׳ס-הויז.

ענדעקישע פיהרער געוועזענע פריינד פון די רוסן.—די בלינדע שנאה דערפירט צו פלוידעריי.

קיין ראַדאָם קומען לעצטענס די „קאַרפּען-קעפּ“ פון די פּ. פּ. ס. כמעט יעדען זונטאָג טרעט ארויס מיט א רעפעראַט אין ארבייטער-הויז איינער פון די פיליאַרען פון דער פּוילישער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי.

דעם לעצטען זונטאָג האָט געהאַלטען א אינטערעסאַנטען רעפעראַט דער בעקאַנטער פּעפּעסישער טהוער, געוו. דעפּוטאַט טשאַפּינסקי. א גרויסען טייל פון זיין רעפעראַט האָט טשאַפּינסקי געווידמעט דער נאַציאָנאַלער בעוועגונג פון דער ענדעציע, חעמענס פיהרער פאר דער מלחמה עס זענען געוועזען — ווי ער שטעלט פעסט — די בעסטע פריינד פון די רוסען. געגאַנגען מיט זיי האַנד ביי-האַנד, נישט זוכענדיג קיין מיטלען צו בעפרייען פּוילען.

ווען טשאַפּינסקי רעדט וועגען דער נאַראָדאָווער פּרעסע, חייזט ער אָן אויף דער שעדליכקייט פון דער זעלבער, דורכ׳ן „דזיענניק נאַראָדאָווי“, חאָס שרייבט טאָג-טעגליך גרויסע אַרטיקלען, אַז פון דער דייטשער זייט דאַרף זיך פּוילען נישט שרעקען פאר קיין מלחמה, אין דער צייט ווען יעדער איינער הערט און זעהט ווי דייטשלאַנד גרייט זיך צו א מלחמה.

איבערגעהענדיג צום פּויערים פּראָבלעם, ווייזט טשאַפּינסקי אָן, אַז אין פּוילען זענען פאַרהאַן 9 מיליאָן דאָרפסלייט. דאָס זענען אַזעלכע, וואָס קענען זיך אויפ׳ן דאָרף נישט אויפהאַלטען און אָט איז געקומען דער ענדעק, וואָס האָט געוואָרפען דעם לאָזונג: שטופּט ארויס פון שטאָדט און שטעטעל דעם יוד פון האַנדעל און איהר דאָרפסלייט נעמט זיך צום סטראַגאַן, נעמט זיך צום האַנדעל. צי איז דאָס א לעזונג? ווען מ׳זאָל אפילו אלע יודען ארויסנעמען פון פּוילען און די פּויערים אָבגעבען זייערע ערטער, וואָס וועט דאַן געשעהן מיט די פערבליבענע 6 מיליאָן דאָרפסלייט?

ווידער: די אידען — קלאָגען נעבעך די ענדעקעס — זענען שולדיג אין דעם וואָס ס׳איז שלעכט אין פּוילען. אין אלעם זענען שולדיק די יודען. אַזוי חייזט זיי זייערע ברילען. זייער שנאה און האָס איז אַזוי שטאַרק צו יודען, אַז עס רעדט שוין פון זיי ארויס סאַמע נאַרישקייטען. ס׳איז כדאי למשל איבערצולייענען דאָס בוך פון דמאָווסקי׳ס תלמיד גערטיך, וועלכער שרייבט, אַז דער איינפלוס פון יודען אויף די גרעסטע לייט פון פּוילען איז אַזוי גרויס געווען, אַז אפילו די פּוילישע אויפשטאַנדען זענען אויך געווען אינספּירירט דורך אידען און אפילו די פיהרער פון די אויפשטאַנדען, ווי קאָשציושקאָ, ווויסאָצקי זענען געגאַנגען אַזוי ווי די יודען האָבען זיי געהייסען. אָט אַזוי זענען זיי פערנאַרישט געוואָרען די ענדעקעס, רופט אויס טשאַפּינסקי. א שאָד, זאָגט ער, חאָס דאָס בוך איז קאָנפיסקירט געוואָרן; וואָלטען כאָטש די מאַסען געזעהן חאָס פאַר א דומהייטען מען שרייבט אלץ חעגען יודען.

די ענדעקעס — פיהרט אויס טשאַפּינסקי — זענען די גרעסטע שונאים פון דעמאָקראַטיע. זיי זעהען בלויז האָס צווישען איין טייל בעפעלקערונג מיט דער צווייטער. זיי חילען איינפיהרען דיקטאַטור און דעריבער ברויך מען זיי בעקעמפען, ווי ווייט מעגליך ס׳איז נאָר.

דער קנאַפּער 2 שעה׳דיגער רעפעראַט טשאַפּינסקי׳ס, האָט ארויסגערופען גרויס אינטערעס ביי אלע צוהערער, וועלכע האָבען איבערפולט דעם זאַהל. אָר.

נייע מיליאָנערן.

דעם פאָריגען מיטוואָך האָט זיך פערענדיקט די ציאונג פון דער 4-טער קלאַס פון דער זיבענאונדרייסיגסטער מלוכה-לאָטעריע מיט׳ן ארויסציען דעם מיליאָן.

דער מיליאָן איז געפאַלען אויפ׳ן נומער 57.592 אין איינע פון די זאַקאָפּאַנער קאָלעקטורען.

איידער מיר וועלען קענען אויספיהרלעך באשרייבען די רעזולטאַטען פון דער ציאונג, באַמערקען מיר, אַז די אינהאַבער פון די באַזונדערע פערטלען זענען: א גרופּע מיטאַרבעטער פון רויטען-קרייץ אין זאַקאָפּאַנע, ה׳ וואַיזשיניעץ פולנער — אַנ׳אַרבעטער אין אַנשטאַלט „טאַטאַרי“, טאַניטאַרען פּר״ל נ. מ. און א דראָזשקאַוש פון קאָשטשעליסקאָ ה׳ מאַיטשעך סטאָפּקאָבאַראָווי.

חוץ דעם איז אין דעם טאָג געפאַלען א געווינס פון הונדערט טויזענד זל. אויפ׳ן נומער 45.185 אין וואַרשע און פופציג טויזענד זל, אויפ׳ן נומער 79.238 אין טשענסטאָכאָוו, ניט אריינרעכענענדיק די קלענערע געווינסען.

מיט דעם האָט זיך געענדעקט די 37-טע מלוכה לאָטעריע.

דעם 18-פעברואַר הויבט זיך אָן די ציאונג צו דער 1-טער קלאָס פון דער 38-טער מלוכה-לאָטעריע אין וועלכער עס איז איינגעפיהרט געוואָרען א רייה נוצלעכע פאר די שפּילער, ענדערונגען.

אין גיכען וועלען מיר וועגען דעם רעדען אויספיהרלעכער.

וויכטיג פאר בעלבאָסטעס.

די נישט פערגלייכליכע בראָשור מיט די פאָרשריפטען פון ד״ר אָעטקער א. ג. „א גוטע באַלאָבאָסטע באַקט אליין“ איז צו בעקומען אין אלע קאָלאָניאַל-געשעפטען, בוכהאַנדלונגען און ביי די פערטרעטער פון דער פירמע אָעטקער. די פּרייז 30 גראָשען.

די בראָשור איז נישט אָבשאַצבאַר אין היינטיקען קאַרנאַוואַל, געבענדיק א סך פאָרשריפטען אויף געבעקס.

פון קינא „אַפּאָללאָ“

דער פילם „די שאַרזשע פון די לייכטע בריגאַדע“ געהערט צו די אינטערעסאַנטע און שענסטע בילדער פון דער לעצטער צייט. אינטערעסאַנט איז עס דער-מיט, וואָס די אַקציע, א חוץ אַנדערע מאָטיוועז, גיעט אויך א געשיכטליכען איבערבליק פון די קאַמפען פון די אינדיאַנישע שבטים מיט דער ענגלישער קאָלאָניאַלער מאַכט.

ס׳איז אויך ווערט צו דערמאָנען, אַז דער רעזשיסער האָט גלענצענד אויסגענוצט די פּסיכישע אייגענאַרטיגקייטען פון פערשידענע פעלקער. דאָס איז די כיטרעקייט פון דעם מדבר-מענש, וואָס שטעקט פערבאָרגען, פון איין זייט, און די ראַפינירטע פּאָליטישע מאַניערען פון די ציוויליזירטע פעלקער פון דער צווייטער זייט. דאָס אַלץ געפינט זיין פּלאַסטישען אויסדרוק בעת דער אכזריות׳דיגע שחיטה ארום דער בעלאַגערונג פון דער פעסטונג טשיקאָטאָ.

א דאַנק דעם, וואָס דער פילם ענטהאַלט אויך שטאַרקע ליבעס-אַקצענטען וועגען צוויי ברידער, ענגלישע אָפיצירן, צו איינער אין צו דער זעלבער פרוי, וואָס ווערען אַזוי מייסטעריש אויסגעפיהרט פון די עקראַן-שטערענס. עראָל פלין און אָליוויאַ דעהאַווילאַנד, פאַנגט די די גאַנצע אַקציע דעם צושויער, וועלכער פאָלגט נאָך יעדע סצענע מיט אומגעהוירער שפּאַנונג.

צום ערפאָלג ווירקט א סך מיט די עקזאָטיק פון פילם, זיינע מזרח פּייסאַזשען און אויך די הערליכע דעקאָראַטיווע אויסשטאַטונגען.

פון ז׳ער אַלגעמיינער ציוניסטישער אָרגאַניזאַצ.

שבת דעם 1\30 ד. ח. 7 א ווייגער אָוועַנד קיטט פאַר אין לאָקאַל פון דער אַלגעמיינע ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע טראַוגוטטאַ 55. די יערליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג, מיט דער בעטייליגונג פון פּרעזידיומס - מיטגליד פון צענטראַל-קאָמיטעט, ח׳ אַדוו. אַלאַמיצקי פון וואַרשאַ.

צוליעב דעם חאָס די דערמאַנטע אַלגעמיינע פערזאַמלונג איז די ערשטע זייט דער ענטשטעהונג פון דער ראַדאָמער אָבטיילונג וועלט פערבאַנד, האָט זי ארויסגערופען א פערשטענדליכע פעראינטערעסירונג צווישען איהרע מיטגלידער אין סימפּאַטיקער.

היינט פרייטאָג 7 אַזייגער אָוונט קומט פאָר אין לאָקאַל פון דער אַלג. ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע טראַוגוטטאַ 55 א אָוונד געווידמעט דעם אָנדענק פון א. ד. גאָרדאָן ז״ל. אין פּראָגראַם:

נאָרדאָן אַלס סימבאָל פון א נייער תקופה. רעפעראַט פון ח׳ א. אייזענבערג שליח פון צ. ק. „עקיבא“ אין וואַרשאַ 2) רעציטאַציעס פון גאָרדאָנס אויסערוועהלטע שריפטען.

אידישע פרוי געפרוירען געוואָרן אויף טויט.

אפשר וועט זיך ראדאם אביסל צו=איילען מיט טיילען קוילען.

אויף דער נאכט פון מיטוואָך אויף דאָנערשטאג איז אויף זאטילני 5 געפרוירען געוואָרען די פרוי שרה אסתר פעלדמאַן.

אין דעם ארימען שטיבעל, וואָס געפינט זיך אין א הויז, וואס ווערט אינטערגעלעהנט מיט דרענגער און קלעצער, איז שוין זינט עטליכע טעג נישט דערוואָרימט געוואָרען דאס קעכעל. די פרעסט האָבען געקנאַקט, דער ווינד האָט שיער נישט אומגעוואָרפען די גאנצע כאַטע און די ארימע פרוי האָט אזוי לאנג געציטערט פון קעלט און פראָסט, ביז זי איז פערגליווערט געוואָרען און איינגעשלאָפען אין א זיסען שלאָף אויף אייביג.

ווי לאנג וועלען די הינדערטער ארימע יודישע שטובען אין ראדאם ברויכען וואָרטען ביז מ׳וועט זיי צו-טיילען אביסל קוילען, כדי זיי זאָלען האָבען איינצוהייצען זייערע האלב-דרויסענדיגע „ווינטער פאלאַצען" מיט די שעהנע אויסגעמאָלענע שניי-ביימער אויף די פענסטער און ווענד?

פאַרוואָס זוימט מען מיט די קוילען-אַקציע? פיהלט דאָך היינט גוט יעדער איינער, אז ס׳איז דער אמת׳ער חודש שבט און נישט תמוז, טא אויף וואס יוארט מען?

מיטוואָך די זיצונג פון דער פערוואַלטונג.

ווי מיר הערען, איז די קאָנסטיטואירענדע זיצונג פון דער נייער פערוואלטונג בעשטימט געוואָרן אויף מיטוואָך, קומענדיגע וואָך. אויף דער זיצונג וועלען געוועלט ווערען א פרעזעס מיט א וויצע-פרעזעס און אין די וואַהלען וועט זיך בעטייליקען הרב טייטעלבוים.

די ראַזיגע ענדערונג זאָל האָבען געקומען אלס רעזולטאַט פון אנ׳אינטערווענץ פון דער אָפּאָזיציע ביי דער מאכט, וועלכע האָט אזוי פעראָרדענט, אנערקענענדיג, אז רבנים זענען פאַרשריפטליך בערופען צו זיין אנוועזענד אויף דער ערשטער זיצונג פון די קהלה-פערוואלטונגען מיט שטים - רעכט.

סימנים פון פערקיהלונג אין ווינטער צייט.

ס׳יואלט זיך געדאכט, אז א קאטאר איז נישט קיין וויכטיגע זאך, וועגען וואס ס׳איז נישט כדאי צו דערמאנען. דאך גיעט ער זיך גוט צו פיהלן. ווי נישט איינגענעהם איז א געשוואָלענע און רויטע נאז אין א קראנקען צושטאנד, דעמאלט ווען עס רינט פון דער נאז. דעמאלט פיהלט זיך דער מענש נישט גוט. דער קאָפּ טהוט וועה און ס׳בעפאלט אים א פוילקייט. א קאטאר איז אויך אנשטעקענד און דערפאר ברויך דער זעלבער אין אכט נעמענדיק זיין פאמיליע – אבהיטען זיך. מ׳ברויך בעקעמפען ענערגיש יעדען קאטאר, וואס קען זיין דער אנהויב צו א ערנסטער קראנקהייט פון פערקיהלונג.

אמבעסטען איז אין אזא פאל צו בענוצען דאס בעקאנטע און אויסגעפרובטע מיטעל „אספירין".

גרינגשעצונג.

איך וויל פערעפענטליכען א פאקט, וואָס דערצעהלט וועגען א נישט-טאָלערירבארער, גרינגשעצענדער האַנדלונג פון דער יודישער שניידערין

סאלאַ פעלדמאַן-פרידמאַן, וויסאָקא 20.

מיט 4 מאָנאטען צוריק האָב איך איהר געגעבען צו מאַכען א קלייד, וואָס זי האָט צוגעזאגט אויסצופערטיגען הטכסטענס אין משך פון 3—2 וואָכן. עס זענען אָבער אוועק מאָנאָטען און איך מיט מיין שטוב-מיידעל זענען פשוט מיד געוואָרען געהענדיג צו איהר. די דאָזיגע אָבשלעפּונג׳ס-טאָקטיק האָט גענוג שאָקירט, אָבער איך האָב אויף דעם פערציכטעט. אונערטרעגליך איז דאָס געוואָרען, ווען ס׳האָבען זיך געשטעלט די גרויסע פרעסט און זי האָט גישט אין אָכט גענומען דאס און גלייכגילטיג זיך צוגעקוקט, ווי מיר געהען טאג-איין, טאג אויס אויף דער גרויסער קעלט א שפּאר שטיק וועגס, נישט ווערלענדיג פערטיג מאָכען און נישט וועלענדיג צוריק געבען. עס וועט אפשר נישט זיין קיין גוזמא צוזאָגען, אָז דאס געהן צו איהר לאָזט זיך אָבצעהלען בערך 50 מאהל.

ווען דאס שטוב-מיידעל האָט זיך געקלאגט פאר איהר, בעטענדיג זי זאָל אויף איהר רחמנות האָבען און זי נישט לאָזען אזוי פיעל מאהל לויפען אויף די פרעסט, האט זי איהר געענטפערט, אז איהר איז נישט קאלט, און, אָז די מאראָם זאל איהר דינגען א פאָוואו, זי זאל קומען צאָפּוהרען עקסטרע נאכ׳ן קלייד. ענדליך נאך אזא גרינגשעצונג און ציניש אויסלאָכען האט די דזשענטעלמענערישע שניידערין, ערשט בעוויליגט אומצוקוקען דאָס קלייד נישט געמאכטערהייט, וואס ליגענדיג אזוי לאָנג, איז אוש פערלוירען געגאָנגען א שטיקעל ארבעל. איך בין איהר אָבסאָלוט נישט חושד, אז זי האט דאס צוגענומען און איך מאהן מיך נישט צוריק. איך וויל בלויז איבערגעבן די האנדלונג איהרע געגען א קליענט מיט וועמען זי האט קיינמאהל נישט געהאט קיין יא. אדער ניין דורך א צייט פון 5 יאהר (דעמאלט האט זי זיך נאך נישט אזוי גרויס געהאלטען) און וועלכע האט נאר בלויז געהאט דעם בעשיידענעם פערלאנג זי זאל אויספיהרען איהר ארבייט ווי געהעריג, ארויסוויזענדיג אזא העפליכקייט און קאָרעקטע בעציהונג וואס עס ענטשפרעכט און וואס מען פערלאָנגט פון אָ סאלידע פירמע.

עס איז נאך מעהר פערדריסליך, וואס אויף אזא אופן גרינגשעצען א א קליענט ערלויבט מען זיך אין א צייט, ווען מענשען ווייזען ארויס די גרעסטע בעגענזייטיגע דאַנקבארקייט, ווען מ׳גיעט זיי צו טוהן און מען בעצאהלט זיי די געפאדערטע פרייז מיט כבוד אהן צעגערונג און אָהן גרינגשעצונג.

י. ווייסבארד

TRIUMFALNY

sztywnych białych kołnierzy

OPUS

najelegantszy kołnierz

„Kto chce długo żyć powinien się w wannach ADLERA myć".

צו דער ראדאָמער בעפעלקערונג!

די לאנג - יעהריגע און גוט - בעקאנטע **אדלערס וואננעס וואַל 5**

זענען אָפען יעדען טאָג.

סאָלידע בעהאַנדלונג. צוגענגליכע פרייזען.

קומט און איבערצייגט אייך!

ZAKŁAD KRAWIECKI

CH. GUTMANA

Radom ul. Focha 1 lub. Zeromskiego 33

przyjmuje zamówienia na ubiory z własnych i powierzonych materjałów. Ceny bardzo przystępne.

Robota solidna — Przyjdź i przekonaj się

Wkrótce ukażą się w sprzedaży opatentowane gilzy do papierosów

„RENOMA"

w pudełku - futerale

fabryki: **E. PASCHALSKI i S-ka**

ST. FELCZER

S. CYMERMAN

ul. Zeromskiego 3 tel. 12-80

udziela pomocy w dzien i w nocy

stale swieże pijawki

Kino ADRIA

שבת דעם 29 - טן 12 און 2 אז.
זונטאג דעם 30-טן 12 און 2 אז.

פריהמארגעז - פילמעז

צו ביליגע פרייזען

א שענע פילם-אָפּערעטקע

Cissy

מיט די זינגערין גראַצע מויר

נאר ביז זונטאג איינשל.

Kino ADRIA

דאָס אונשטערבליכע ווערק פון

שעקספּיר

ROMEO i JULIA

אין די הויפּט - ראָלען די בעריהמטע ארטיסטען

נאָרמאַ שעהר, לעסליע האוואַרד

איבער׳ן פּראָגראַם: די נייעסטע קלאַנג - צוגאבען

KINO APOLLO

שבת 3 אז. צו ביליגע פרייזען
טשארלי טשאפלין אין פילם
היינטיגע צייטען
איבער'ן פראגראם פ.א.ט. זונטאג ווערט ניט געשפילט
מאנטאג א פילם אין נאטורעלע פארבן!
רעזשי פון בעריהמטען ר. באלעסלאווסקי
Ogród Allacha
אין דער הויפט · ראל די בעריהמטע
מארלענא דיטריך און **שארלעס בויער**

KINO APOLLO

נאר ביז זונטאג איינשל.
דער נישט פערגעסענער „קאפיטאן בלאד"
עלענאר פלין
און די שענסטע פילם · ארטיסטין
אליווא האליוואן
אין דעם גרויסארטיגען פילם א. נ.
Szarża lekkiej brygady
איבער'ן פראגראם:
קלאנג · צוגאפען

קאמוניקאט
פון ועד הכשרות אין ראדאם

אויף די לעצטע זיצונג וואס איז פארגעקומען אין לאקאל פון היגען רב שליט"א מיט'ן אנטייל פון בד"צ, שוחטים, מנקרים און דער ועד הכשרות איז בעשלאסען געווארען זיך צו ווענדען צו די יודישע בעפעלקערונג מיט א עפענטליכען רוף און אפעל, או ביי דעם יעצטיגען כאאס וואס הערשט אין די ענינים פון כשרות · הבשר, וואס אונפעראנטווארטליכע פלייש-הענדלער פערקויפען בשר גבלה פאר כשר פלייש, און אויך האט זיך פערשפרייט אין אונזער שטאדט די „געהיימע שחיטה" — זאל יעדער אכטונג געבען צו קויפען פלייש נאר אין די יאטקעס וואס זענען בעשטימט צו דעם און אויך זאל יעדער אכט לייגען ביים קויפען כשר פלייש, צי עס איז גע-סטעמפעלט מיט א יודישע חתימה אייף וואקס. א רויטער קאליר וואקס בע-דייט אז דאס פלייש איז „גלאט כשר" און א גרינער קאליר איז נאר „כשר". די דאזיגע חתימות האבן מיר לעצטענס איינגעפיהרט. אויך ביי קויפען פיס, קישקעס, לונג, לעבער, צונגען א. ז. וו. זאל מען אכטונג געבען, צי עס געפינט זיך א חתימה אויף וואקס.

עופות זאל מען קויפען נאר אזעלכע וואס זענען פלאמבירט, און אויך זאל מען שיקען שחט'ן אין קהל'ס שחט-שטיבלעך. די זייטיגע „שוחטים" וואס שחט'ען אין געהיים, איז זייער שחיטה טרפה ונבלה.

מיר ווארנען בשם רתוה"ק, אז דער וואס וועט עסען פלייש, רינדס, קאלבס, אדער עופות וואס איז נישט פערזעהען מיט די אויבענדערמאנטע סטעמפלען, ווערט נכשל אין די איסורים: **טרפה, נבלה, חלב ודם,** און איז זיך מטמא מיט מאכלות אסורות!

מיר האפען אז די יודישע בעפעלקערונג וועט מיטהעלפען אונזער הייליגע אקציע אדורכצופיהרען להרמת קרן התורה והדת. —

פארלויפיג זענען די דאזיגע כשר'ע יאטקעס

אונטער השגחת הבד"צ:

1 מאיר צינגיסער וואהל 1
2 יחיאל ישעי' רוטמאן פלאץ יאגעלאנסקי האלע יאטקע נר 1.
3 יוסף אקערמאן פלאץ יאגעלאנסקי האלע יאטקע נר. 11
4 שמואל האספאן סלאוואצקי 48
5 יצחק רובינשטיין סלאוואצקי 95
6 ישעי' שטריימאן 1-טער מאי 37
7 אברהם ווייסבארד פאשא (זגאדנע) 1

הרב והב"צ שוחטים, מנקרים ונאמנים ועד הכשרות בראדאם.

באמערקונגען:

1. וועגען וואורשטען און געריכערטע פליישען, וועט ווערען ארויס-געגעבען א ספעציעלער קאמוניקאט.
2. אין אלע ענינים וועגען כשרות קען מען זיך ווענדען אין קאנצע-לאריע פון הרב דפה (זשעראמסקי 7) צו יעדער צייט.
3. יעדער וואס וועט במזיד נוצען טרפה פלייש אדער פון זייטיגע שוחטים וועט זיין נאמען ווערען פערעפענטליכט בכדי מען זאל נישט נכשל ווערען.

Kino CZARY

גרויסער פערדאפעלטער פראגראם!

1. א ערשטקלאסיגער פילם
TANGO ZAKOCHANYCH
אין דער הויפט-ראל די בעקאנטע
מאדגע עוואנס
ראבערט מאנטגאמערי

2 א שענע ווינער קאמעדיע א.נ.
miłostki wiedeńskie

Zastępca M. CUKIERMAN Kielce
Warszawska 14.

Najlepsze, najmilsze i najtańsze prezenty dla rodziny i przyjaciół
to
kuchenki żelazka grzejniki do rurek, poduszki i inne.
Do nabycia na dogodnych warunkach
w Radomskiem Towarzystwie Elektrycznem
Sp. Akc. w Radomiu
ul. Traugutta 53

„STYL"
פריערהאנגען,
קאפעס, ראלעטען, א. ד. גל.
צו בעקומען
ראדאם מ. רעיא 23 (פריהער שפאציר גאס)
פרייזען צוגענגליכע

פארבער!!
כעמישע פראלניע און וועש
M. CICHOŃ
Centrala: RADOM, Rwańska 23.
Filje: RADOM, Słowackiego 25
„ SKARŻYSKO Staszyca 18
„ Wierzbnik Starachowicka 36
רעעלע ארבייט!
קאלנער צו 15 גר.
נעמט אן צו וואשען: מענער, דאמען און קינדער-קליידונג
נעמט אויך אן צו פיצען:
פוטערנע קורטקעס, קאפעלושן, הענטשקעס,
פלוש, סאמעט, מעבעל · גאבעליז און דיוואנען.

TARYFA OGŁ.: Na 1-szej stronie 1 mm 1 szp. 40 gr.
w tekscie 1 mm 1 szp. 60 gr.
na ostatnie stron. 1 mm 1 szp. 25 gr.
1-sza i ostatnia strona liczą 8 szpalt.

פאר א חודש אין פוילען 1 זלאט
אין פראנקרייך, בעלגיען 4 פראנק
אין אנדערע לענדער 30 סענט
אבאנאמענטס פרייז:

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC. tel. 15-18 .טעל
Wydawnictwo „Radomer Kielcer Leben" Radom Szwarlikowska 20